

Mendelova univerzita v Brně
Agronomická fakulta
Ústav agrosystémů a bioklimatologie

**Ekologické zemědělství a poptávka po jeho produktech
v obcích různé velikosti na Brněnsku**

Diplomová práce

Vedoucí práce:
Ing. Soňa Dušková, Ph.D.

Vypracovala:
Bc. Zuzana Skupenová

Brno 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci: Ekologické zemědělství a poptávka po jeho produktech v obcích různé velikosti na Brněnsku vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne:.....

.....

podpis

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala Ing. Soně Duškové, Ph.D., vedoucí práce, za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěla k vypracování této diplomové práce.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá ekologickým zemědělstvím a poptávkou po jeho produktech v obcích různé velikosti na Brněnsku. Cílem této práce bylo vyhodnotit pomocí dotazníkového šetření chování spotřebitelů a poptávku po bioproduktech v daném regionu.

Dotazník se skládal z 18 otázek a byl vyplněn 150 respondenty. Získané údaje byly náležitě vyhodnoceny a zpracovány do grafů. Z výsledků průzkumu je patrná průměrná informovanost respondentů o biopotravinách. Po vyhodnocení výsledků se ukázalo, že biopotraviny nejčastěji nakupují ženy ve věku 19-35 let z okresu Brno-venkov se středoškolským vzděláním zakončeným maturitou, s příjmem 10 000–19 999 Kč. Spotřebitelé považují biopotraviny za drahé a právě jejich vyšší cena je hlavním omezením k jejich nákupu. Nejčastěji nakupují zeleninu, ovoce a mléčné výrobky. Biopotraviny nakupují ve specializovaných prodejnách a prodejnách zdravé výživy, zhruba 1x týdně a za tyto potraviny utratí částku 501–1 000 Kč.

Klíčová slova: ekologické zemědělství, welfare, biopotraviny, trh s biopotravinami, poptávka

ABSTRACT

This thesis deal with organic agriculture and the demand for its products in the municipalities of different sizes in Moravia. Consumer behavior and demand for organic products was the aim of the questionnaire in the region. The questionnaire consisted of 18 questions and was completed by 150 respondents. The data obtained have been properly evaluated and processed into graphs. The results of the survey respondents the average awareness of organic food. After evaluation of the results have shown the organic foods most commonly buy women aged 19-35 years of Brno-country district with secondary education finished with an income of 10 000-19 999 Czk. Consumers of organic food shall be considered as expensive and their higher price is a major restriction to their purchase. They often buy vegetables, fruits and dairy products. Organic food they buy in specialized stores and health food stores, about once a month and these foods will spend the amount of 501-1 000 Czk.

Key words: organic farming, welfare, organic food, organic food market, demand

Obsah

1 ÚVOD.....	8
2 CÍL PRÁCE	9
3 LITERÁRNÍ PŘEHLED	10
3.1 Ekologické zemědělství	10
3.1.2 Konvenční a ekologické zemědělství	10
3.1.3 Historie EZ	12
3.1.4 Legislativa EZ	14
3.1.5 Cíle EZ.....	14
3.1.6 Principy EZ.....	15
3.1.7 Welfare hospodářských zvířat v ekologickém zemědělství	15
3.1.8 EZ jako multifunkční model.....	20
3.1.9 Podpora ekologického zemědělství	21
3.2 Biopotraviny.....	22
3.2.1 Definice bioproduktu a biopotraviny.....	22
3.2.2 Označování biopotravin.....	22
3.2.3 Certifikační organizace.....	22
3.2.4 Zpracování bioproduktů	23
3.2.5 Kvalita bioproduktů.....	23
3.2.6 Marketing	25
3.3 Formy prodeje	27
3.3.1 Přímý prodej	27
3.3.2 Trendy přímého prodeje biopotravin.....	27
3.3.3 Zprostředkovaný prodej.....	28
3.4 Trh s bioprodukty	31
3.4.1 Počty ekologických subjektů v ČR.....	31
3.4.2 Vývoj ekologického zemědělství v krajích ČR	32
3.4.3 Velikostní struktura farem	33
3.4.4 Regionální rozmístění výrobních zaměření EZ	34
3.4.5 Ekologické zemědělství ve světě.....	35
3.4.6 Produkce biopotravin.....	36
3.4.7 Produkce masa.....	37
3.4.8 Poptávka	38

3.4.9 Vývoj nabídky biopotravin v maloobchodních řetězcích.....	39
3.4.10 Vývoz a dovoz.....	40
3.4.11 Způsob prodeje bioproduktů.....	41
3.4.12 Ekonomická udržitelnost EZ	42
4 MATERIÁL A METODIKA.....	43
4.1 Charakteristika Jihomoravského kraje	44
4.1.2 Zemědělství v Jihomoravském kraji.....	44
5 VÝSLEDKY A DISKUZE	45
5.1 Zpracované výsledky dotazníkového šetření	45
5.1.1 Charakteristika souboru respondentů	45
5.1.2 Vyhodnocení stěžejních otázek dotazníkového šetření	47
5.2 Diskuze.....	57
6 ZÁVĚR	60
7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	62
8 SEZNAM OBRÁZKŮ.....	67
9 SEZNAM ZKRATEK	68
PŘÍLOHY	

1 ÚVOD

Zemědělství patří k odvětvím, která jsou důležitá pro uskutečňování trvale udržitelného rozvoje. Zemědělství je cílevědomá činnost v krajině, sloužící k uspokojování společenských i individuálních potřeb. Velmi důležitá je produkční funkce zemědělství, tedy zajišťování potravin. Mimo to ale zemědělství plní četné funkce mimoprodukční. Patří mezi ně ochrana životního prostředí, rozvoj venkova, dále funkce rekreační a kulturní atd.

Při uplatňování jednotlivých postupů a užití environmentálně citlivého přístupu k péči o krajinu a půdu dělíme systémy hospodaření na konvenční a ekologické. Hlavním cílem konvenčního způsobu hospodaření je ekonomický zisk. Ekologické zemědělství je způsob hospodaření, který je v ČR a jiných zemích definován zákonem. Pouze ekologičtí zemědělci, kteří takto hospodaří, mají právo své produkty označovat jako BIO nebo EKO. Ekologické zemědělství je způsob hospodaření, který omezuje nebo zakazuje aplikaci škodlivých látek, postupů zatěžujících životní prostředí a dbá na pohodu zvířat. Specifikou EZ je vypracovaný systém kontroly a certifikace dodržování produkčních postupů. Výstupem jsou tzv. biopotraviny.

V ČR se tímto způsobem nejvíce hospodaří na TTP v horských a podhorských oblastech. Účelem EZ je především produkce potravin způsobem šetrným k životnímu prostředí a k chovaným zvířatům. Mezi hlavní důvody zájmu o ekologické produkty patří rostoucí zájem o produkty a technologie, které jsou v souladu s trvale udržitelným rozvojem. Ve vyspělých společnostech se zvyšuje zájem o životní prostředí a spotřebitelé se začínají zajímat o pestřejší sortiment jakostních potravinářských výrobků.

2 CÍL PRÁCE

Cílem diplomové práce je charakterizovat ekologický způsob zemědělského hospodaření z hlediska jeho základních principů a se zaměřením na welfare zvířat, zhodnotit propagaci a marketing jeho produktů ve vztahu k jeho cílům a zjistit povědomí veřejnosti o tomto způsobu hospodaření ve městě Brně a v menších obcích v jeho okolí.

3 LITERÁRNÍ PŘEHLED

3.1 Ekologické zemědělství

Ekologické zemědělství je definováno zákonem a je uznávanou metodou u nás i v Evropě. Ekologičtí zemědělci doporučují ekologické zemědělství jako model setrvalého rozvoje k zachování kulturní krajiny a osídlenosti na venkově (Šarapatka a Urban, 2003). Ekologické zemědělství produkuje hodnotné biopotraviny a je jedním z prostředků trvale udržitelného rozvoje. Od roku 1994 je EZ součástí zemědělské politiky EU. Udržitelné zemědělství musí mít minimální vliv na životní prostředí, obnovovat úrodnost půdy, chránit půdu před erozí, úsporně hospodařit s vodou atd. Vyznačuje se zpracovatelskými postupy, které jsou šetrné. Celý proces výroby biopotravin je kontrolován nezávislou kontrolou (Šarapatka a Urban, 2005).

3.1.2 Konvenční a ekologické zemědělství

Konvenční zemědělství je možné popsat jako zemědělství, při kterém je půda hnojena minerálními hnojivy. Používají se pesticidy, které ničí choroby rostlin, dále herbicidy na plevely a insekticidy na škůdce (Hradil, 2001). Cílem je dosažení maximálního zisku z produkce. Je to způsob hospodaření s vysokými vstupy (materiál a energie) a vysokými tržbami.

Ekologické zemědělství vnáší do zemědělství větší důraz na využívání přirozených ekologických principů místo syntetických hnojiv a pesticidů. Výsledkem ekologického zemědělství jsou biopotraviny (Hradil, 2001). Cílem je zdravý životní koloběh, to znamená: zdravá půda = zdravé plodiny. Zdravé potraviny = zdraví lidé (Červenka a Kovářová, 2005).

V ČR se EZ nejdříve nazývalo alternativním, organickým zemědělstvím, poté byl zaveden pojem „Ekologické zemědělství“. V roce 1990 byly zavedeny dotace, které byly následně v roce 1992 zrušeny. K obnovení dotací došlo v roce 1998. V roce 1998 se začalo EZ rozvíjet v horských a podhorských oblastech na TTP (Šarapatka a Urban, 2003).

V původním znění zákona č. 242/2000 Sb. o ekologickém zemědělství, bylo ekologické zemědělství definováno jako „zvláštní druh zemědělského hospodaření, který dbá na životní prostředí a jeho jednotlivé složky stanovením omezení či zákazů používání látek a postupů, které zatěžují, znečišťují nebo zamožují životní prostředí

nebo zvyšují rizika kontaminace potravního řetězce, a který dbá na vnější životní projevy a chování a na pohodu chovaných hospodářských zvířat“.

V tabulce č. 1 můžeme vidět vývoj EZ v ČR od roku 1990 do roku 2015. V roce 1990 se ekologickému zemědělství věnovaly jen 3 podniky na 480 ha zemědělské půdy. V roce 2012 vzrostl počet podniků provozujících ekologické zemědělství na 3 934 a výměra zemědělské půdy v ekologickém zemědělství byla 488 658 ha. V roce 2013 hospodařilo 3 926 ekofarem na 493 896 ha. V roce 2014 byla celková výměra ekologicky obhospodařovaných ploch 494 tis. ha, což představuje podíl 11,7 % z celkové výměry zemědělské půdy ČR, v tomtéž roce hospodařilo v EZ 3 885 ekofarem (Hrabalová, 2014). Dle registru ekologických podnikatelů vedeného MZe v roce 2015 hospodařilo v EZ 4 175 ekofarem. V roce 2015 byla celková výměra ekologicky obhospodařovaných ploch 503 tis. ha, což představuje 12% podíl na celkové výměře ZPF.

Tab. č. 1: Vývoj výměry zemědělské půdy a počtu podniků v ekologickém zemědělství v ČR

Rok	Počet farem hospodařících v EZ	Celková výměra půdy v EZ (ha)	Podíl z celkové výměry ZPF (%)	Meziroční změna počtu farem v EZ (%)	Meziroční změna celkové výměry půdy v EZ (%)
1990	3	480	-	-	-
1991	132	17 507	0,41	-	-
1992	135	15 371	0,36	2,3	-12,2
1993	141	15 667	0,37	4,4	1,9
1994	187	15 818	0,37	32,6	1,0
1995	181	14 982	0,35	-3,2	-5,3
1996	182	17 022	0,40	0,6	13,6
1997	211	20 239	0,47	15,9	18,9
1998	348	71 621	1,67	64,9	253,9
1999	473	110 756	2,58	35,9	54,6
2000	563	165 699	3,86	19,0	49,6

Rok	Počet farem hospodařících v EZ	Celková výměra půdy v EZ (ha)	Podíl z celkové výměry ZPF (%)	Meziroční změna počtu farem v EZ (%)	Meziroční změna celkové výměry půdy v EZ (%)
2001	654	217 869	5,09	16,2	31,5
2002	721	235 136	5,50	10,2	7,9
2003	810	254 995	5,97	12,3	8,4
2004	836	263 299	6,16	3,2	3,3
2005	829	254 982	5,98	-0,8	-3,2
2006	963	281 535	6,61	16,2	10,4
2007	1 318	312 890	7,35	36,9	11,1
2008	1 946	341 632	8,04	47,6	9,2
2009	2 689	398 407	9,38	38,2	16,6
2010	3 517	448 202	10,55	30,8	12,5
2011	3 920	482 927	11,40	11,5	7,7
2012	3 923	488 483	11,56	0,1	1,2
2013	3 926	493 896	11,70	0,1	1,1
2014	3 885	493 971	11,72	-1,0	0,0
2015	4 175	503 000	12	7,4	1,8

Zdroj: Vlastní zpracování, podle Ministerstva zemědělství (2015)

3.1.3 Historie EZ

Zmínka o vzniku EZ (ve střední a západní Evropě) se datuje k období po první světové válce. Od poloviny 19. století a na začátku 20. století probíhala industrializace a urbanizace, která se projevila negativně na změnách životních podmínek obyvatelstva. Lidé se začali obracet k přírodnímu životnímu stylu. V minulém století se začínaly objevovat problémy s půdní úrodností, které byly příčinou výskytu chorob a škůdců a tím přispívaly ke snížení kvality potravin (Urban, Šarapatka a kol., 2003).

Jako alternativa k intenzivnímu konvenčnímu zemědělství se v různých zemích objevily směry, mezi něž patří přírodní zemědělství, biologicko-dynamické zemědělství, organicko-biologické zemědělství, organické zemědělství v anglicky mluvících zemích, biologické zemědělství ve francouzsky mluvících zemích a biologické zemědělství v německy mluvících zemích.

Přírodní zemědělství se začalo vyvíjet v prvních desetiletích 20. století. Mezi zásady tohoto zemědělství patřilo: hospodaření bez chovu zvířat (ale vyskytovala se hospodaření s živočišnou produkcí), zajištění kvalitních produktů a biologické porozumění půdní úrodnosti.

V biologicko-dynamickém zemědělství docházelo ke změnám v hospodaření s krmivy, k přestavbě osevních postupů se zastoupením vikvovitých rostlin, ke kompostování atd. Tato metoda se nejvíce rozšířila v Evropě. Pro biodynamické zemědělství je charakteristické používání biodynamických preparátů (např. preparát z kravského hnoje, křemíkový preparát, kompostovací preparáty).

Po druhé světové válce se začalo vyvíjet organicko-biologické zemědělství. Mezi zásady tohoto zemědělství patřilo: zákaz používání minerálních hnojiv a pesticidů, zavádění kompostování, nezapravování organických hnojiv do půdy a zachování přirozené vrstvy půdy. Pouze ze zdravé půdy lze získat kvalitní produkty. Toto zemědělství se nejvíce rozšířilo v německy mluvících zemích, ale také ve Skandinávii.

V organickém zemědělství v anglicky mluvících zemích byla půda obdělávána s mělkou orbou. V tomto systému se uplatňuje trvalá pastva, používá se kompost z chlévské mrvy, používají se mleté vápence, nebo měďnaté preparáty a síra, jako preventivní opatření.

V biologickém zemědělství v německy mluvících zemích byly jetelotrávy základem osevních postupů. Začalo se rozvíjet na začátku 60. let minulého století. Zelenému hnojení byla přikládána významná role. Ochrana rostlin spočívala v preventivní ochraně.

Biologické zemědělství ve francouzsky mluvících zemích vzniklo ve Francii koncem 50. let minulého století. Charakteristické pro tuto metodu je používání mořských řas jako hnojiva.

V 70. letech 20. století vznikla mezinárodní federace IFOAM (Mezinárodní federace organického zemědělství). Sídlem této federace je Německo a měla významný vliv na uznání EZ v Evropě. V roce 1991 bylo přijato Nařízení Rady EHS č. 2092/91 o ekologickém zemědělství a označování zemědělských produktů a potravin. V posledních desetiletích se EZ rozšířilo právě kvůli podpůrným programům EU. Vznik EZ v ČR začal ve 2. polovině 80. let. Na západě už mnohem dříve začátkem 20. století, nebo ve větší míře v 60-70. letech. Metody EZ splynuly v jednu, pouze biodynamické

zemědělství si zachovává svá specifika. Hlavní ideou EZ je hospodaření v souladu s přírodou bez závislosti na vnějších vstupech (Urban, Šarapatka a kol., 2006).

3.1.4 Legislativa EZ

V ekologickém zemědělství se musí dodržovat řada pravidel. Kromě legislativních předpisů EU a národních předpisů, vztahujících se přímo na ekologickou produkci, jsou pro EZ také závazné právní předpisy, které upravují výrobu, zpracování, označování, kontrolu a marketing zemědělských produktů a potravin, veterinární a hygienické předpisy atd.

Legislativa ČR

- Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů upravuje některé podmínky hospodaření v ekologickém zemědělství, označování bioproduktů a biopotravin, kontrolu a dozor nad dodržováním povinností.
- Vyhláška Mze č. 16/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství, obsahuje vzor žádosti o registraci, logo pro označování biopotravin atd.

Legislativa EU

- Nařízení Rady (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a k němu prováděcí předpis.
- Nařízení Komise (ES) č. 899/2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla pro produkci, označování a kontrolu ekologických produktů, upravuje pěstování rostlin, chov zvířat, zpracování, označování, distribuci, kontrolu a certifikaci ekologických potravin.
- Nařízení Komise (ES) č. 1235/2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla k Nařízení Rady (ES) č. 834/2007, pokud jde o opatření pro dovoz ekologických produktů ze třetích zemí.

3.1.5 Cíle EZ

Dle Moudrého a Prugara (2002) mezi základní cíle EZ patří:

1. Produkovat potraviny vysoké jakosti a v dostatečném množství
2. Postupovat v součinnosti s přírodními systémy a cykly
3. Brát ohled na sociální, ekologické dopady a zpracovatelské systémy
4. Podporovat, rozvíjet biologické cykly

5. Zvyšovat a udržovat dlouhodobou úrodnost půdy
6. Využívat obnovitelné zdroje
7. Zajistit hospodářským zvířatům vhodné životní podmínky související s jejich základními aspekty vrozeného chování
8. Minimalizovat znečišťování prostředí

Tyto cíle jsou zpracovány ve směrnici IFOAM: „Základní normy pro organické zemědělství a zpracování a předpisy pro kávu, kakao a čaj, hodnocení postupů“.

3.1.6 Principy EZ

Snaha o minimalizaci negativního působení člověka na prostředí, fungování systému co nejpřirozeněji, zvolení takových metod, které uškodí přírodě nejméně, to jsou obecné principy EZ.

Principy pěstování rostlin (Moudrý a Prugar, 2002):

1. Vytvořit pestrý osevní postup (osevní postup se zastoupením jetelovin a luskovin)
2. Vytvořit takový osevní postup, který brání erozi půdy
3. Regulace plevelů agrotechnickými metodami
4. Hnojit rostliny statkovými hnojivy
5. Zachovat ekologicky stabilizační prvky (např. meze a remízky,...).

Principy chovu zvířat (Moudrý a Prugar, 2002):

1. Vytvořit co nejpřirozenější životní podmínky pro hospodářská zvířata
2. Vytvořit ustájení odpovídající fyziologickým a etologickým potřebám zvířat
3. Nepoužívat stimulanty růstu
4. Principem zdraví je prevence.

3.1.7 Welfare hospodářských zvířat v ekologickém zemědělství

Díky ekologickému zemědělství byl přehodnocen vztah člověka k chovu zvířat. Dle Žižlavského et al. (2008) existují dvě koncepce:

1. Koncepce svobody zvířat a jejich práv – zvířata by podle této koncepce neměla být zneužívána a využívána, protože mají svá práva i hodnotu. Tato koncepce vylučuje chov zvířat na výzkum a zábavu vedoucí k utrpení či smrti.

2. Koncepce životní pohody (welfare) – welfare je opakem stresového chování. Tato koncepce stanoví hranice pro využití zvířat. Životní pohoda znamená stav naplnění všech materiálních a nemateriálních podmínek, které jsou předpokladem zdraví zvířat.

Koncepce je obsažena v pěti svobodách a slouží k důstojnému zacházení se zvířaty. Definovala je Britská rada pro ochranu zvířat v 90. letech 20. století. Patří sem:

- svoboda od hladu, žízně a podvýživy – zajistit přístup k čerstvé vodě, krmivu
- svoboda od nepohodlí – poskytnutí úkrytu a místa k odpočinku
- svoboda od bolesti, zranění a onemocnění – důležitá je prevence a léčení
- svoboda od stresu a strachu – zajištění vhodného prostředí
- svoboda projevit přirozené chování – poskytnutí dostatečného prostoru

Nedostatkem těchto pěti svobod je, že pro životní pohodu zvířete není nutné, aby úplně a trvale netrpělo hladem, zimou, bolestí a strachem. Je třeba, aby se zvíře s těmito problémy mohlo vypořádat vlastní aktivitou. Následně daných pět svobod doplnila šestá svoboda:

- svoboda vykonávat svobodně a osobně kontrolu nad vlastní životní pohodou – vyhnout se utrpení a stavu umrtvující nečinnosti.

Je povinností chovatelů respektovat požadavky na vhodné prostředí. Existuje mnoho zákonů na ochranu zvířat např. Zákon o ochraně zvířat proti týrání, Zákon o myslivosti, Zákon o veterinární péči atd. (Žižlavský et al., 2008).

Šarapatka a Urban (2005) uvádějí **praktická doporučení (principy, postupy) pro chov zvířat v ekologickém zemědělství**, která vychází z požadavků legislativy:

- 1. Krmení** – používat pouze ekologicky vyprodukované krmivo. Zajistit zvířatům stálý přístup na pastvu. Použití růstových stimulátorů je zakázáno.
- 2. Etologické aspekty** – zajistit zvířatům vhodné podmínky pro přirozený pohyb (přístup do výběhu; na pastvu, suchou podestýlku), ohleduplné porážky zvířat.
- 3. Léčení** – především je důležitá prevence nález (vhodný výběr plemene, kvalitní krmivo, vhodné ustájení), přirozené rozmnožování, používání antibiotik je zakázáno.
- 4. Ekologické aspekty** – je dán počet zvířat na jednotku plochy (k minimalizování negativních vlivů na prostředí – eroze půdy, udusání půdy atd.), který odpovídá limitu dusíku/ha/rok, který činí 170 kg.

Dle nařízení Rady (ES) č. 834/2007 se ekologicky chovaná zvířata rodí v ekologických zemědělských podnicích. Dle Dvorského a Urbana (2014) se musí při přepravě zvířat dodržovat předpisy o přepravě zvířat a měla by být co nejšetrnější. K popohánění se nesmí používat elektrické pomůcky.

V EZ se dále neprovádějí některé chirurgické zákroky, které mění vzhled zvířat např. odrohování skotu, koz a ovcí, kupírování ocásků u ovcí a prasat, kauterizace

zobáků a zastřihávání křídel drůbeže, kastrace apod. Z bezpečnostních nebo zdravotních důvodů může Ministerstvo zemědělství udělit výjimku (Bioinstitut, 2015).

Při rozhodování o strategii produkčního zaměření podniku je potřeba vycházet ze specifických (půdně-klimatických, socio-demografických) podmínek (Šarapatka et al., 2005). Neexistují žádná pravidla, předpisy pro volbu plemen. Ekologičtí zemědělci chovají plemena, která jsou odolná vůči chorobám a jsou adaptovaná na místní podmínky. Vhodná jsou plemena, která nejsou šlechtěna pro maximální produkci, ale konstitučně pevná, odolná s dobrými mateřskými vlastnostmi a s dobrou zdravotní kondicí (Dvorský a Urban, 2014).

Na trvalých travních porostech v ekologickém chovu dominuje chov krav bez tržní produkce mléka. Dále následují chov ovcí a koz, chov krav s tržní produkcí mléka, prasat, drůbeže a chov koní (Šarapatka et al., 2006).

Chov krav bez tržní produkce mléka

Chov masného skotu v ČR nemá dlouhou tradici. Před rokem 1989 byla chována plemena s kombinovanou užitkovostí (s produkcí mléka a masa). Počátkem devadesátých let se na trvalých travních porostech začaly uplatňovat produkční systémy se zaměřením na masný skot. Rozlišujeme plemena s velkým, středním a malým tělesným rámcem. Mezi plemena velkého rámce řadíme: Charolais a Masný simentál. Tato plemena jsou nejnáročnější na chovatelské podmínky a mají vysoké přírůstky, jsou vhodná pro intenzivní způsob hospodaření. Mezi plemena středního rámce řadíme: Limousine, Piemontese. Plemena středního tělesného rámce mají vyšší ustájovací a krmivářské nároky na chov a jsou vhodná pro intenzivní způsob hospodaření. Mezi plemena malého rámce řadíme: Highland, Galloway, Hereford a Aberdeen angus. Plemena malého tělesného rámce jsou nejodolnější drsným klimatickým podmínkám a jsou vhodná pro extenzivnější způsoby hospodaření (Šarapatka a Urban, 2005). Základní význam chovu je produkce kvalitního telecího a hovězího masa. Základní předpoklad je využití pastvy. Spásání těžce dostupných ploch zajistí údržbu a péči o krajinu.

Chov skotu bez tržní produkce mléka je ekonomicky méně náročný než chov skotu s tržní produkcí mléka. Masný skot může být většinu roku, nebo celý rok, chován na pastvině, pouze s přístřeškem proti nepřízní počasí. Dále je nutné zajistit pouze přístup k vodě a v závislosti na intenzitě produkce také krmná zařízení (Falta a Chládek, 2014).

Chov krav s tržní produkcí mléka

K dosažení ekonomické rentability je potřebná vysoká mléčná užitkovost. Produkce vlastního produktu (mléko, máslo, sýr, jogurty atd.) ekonomickou rentabilitu dále zvyšuje (Moudrý a Prugar, 2002). I u mléčného skotu je základem výživy pastva. Telata musí být nejméně po dobu 3 měsíců krmena přírodním mlékem, i když jsou od svých matek odstavena.

Typy ustájení mohou být různé, podmínkou ale je možnost výběhu. Musí zajišťovat ochranu před nepříznivými klimatickými jevy. Dojnice se chovají volně ve stlaných stájích v kotcích nebo boxech. Pro stelivové ustájení se používá: kvalitní sláma, piliny, písek atd.

Faktory, které ovlivňují kvalitu mléka, uvádí např. Šarapatka et al. (2006):

1. Zdravotní stav dojnice,
2. Výživa a krmení,
3. Kontrola mléčné žlázy,
4. Vhodnost ustájení,
5. Úroveň mléčnice (účinnost zchlazení mléka) a její umístění,
6. Celkový stav dojícího zařízení, čištění a jeho dezinfekce.

Mezi mléčná plemena skotu patří Černostrakatý skot (holštýnský), Ayrshirský, Jerseyký (Šarapatka a Urban, 2005). Pro ekologický chov jsou ale vhodná plemena kombinovaná, s méně intenzivní produkcí mléka, u kterých je menší nebezpečí nesplnění živinových požadavků v důsledku příliš vysoké produkce mléka v začátku a na vrcholu laktace. V ČR se hojně využívá Český strakatý skot (Falta a Chládek, 2014).

Chov prasat

Rozdíl mezi konvenčním a ekologickým zemědělstvím je větší než u chovu skotu (Šarapatka a Urban, 2005). V EZ jsou zvířata odolnější, mají přístup do venkovního výběhu, bez výskytu stresu (Šarapatka et al., 2006). Obvyklý je chov ve stájích v kombinaci s výběhem. Výběh by měl být zpevněný a částečně zastřešený. Selata se nesmí držet v klecích. V některých oblastech můžeme zvolit pastvu (Dvorský a Urban, 2014). Zvířata musí mít k dispozici vhodný materiál na rytí. Prasnice se chovají ve skupinách, výjimkou může být stadium březosti a doba kojení. Produkční vlastnosti (růstová schopnost selat a plodnost prasnic) mají největší význam pro výběr plemen. Mezi vhodná plemena patří: přeštické plemeno s výbornými mateřskými vlastnostmi,

pevné konstituce, duroc otcovské plemeno, odolnější a méně náročné (Šarapatka a Urban, 2005).

Chov ovcí a koz

Roste mimoprodukční význam chovu (např. údržba krajiny podhorských a horských oblastí). Jejich způsob pastvy lze využít k eliminaci plevelů (Šarapatka a Urban, 2005). Pastva je pro ně dostačující, jelikož nemají vysoké nároky na kvalitu krmiva. Strava by měla být vyvážená, což zajistí kvalitní produkty a zdravý chov (Moudrý a Prugar, 2002). Minimalizací stresů, volbou adekvátní výživy, prostoru a principů welfare a odpovídajícím managementem se u zvířat vyvine přirozená imunita vůči parazitům a nemocem. Ve vhodných klimatických podmínkách je možný celoroční chov venku, ale je nutné zajistit ochranu před nepříznivým počasím. Vhodná plemena se vyznačují všestrannou užitkovostí. Výběr plemen se kromě užitkovosti řídí hlavně jejich vitalitou a odolností (Šarapatka a Urban, 2005).

Plemena ovcí:

Do masného užitkového typu řadíme – Texel, Suffolk a Charollais

Do kombinovaného užitkového typu řadíme – Romney marsh, Šumavská ovce, Cigája a Merinolandschaf

Do dojného užitkového typu řadíme – Východofřískou ovci

Plemena koz:

Do dojného užitkového typu řadíme - Koza bílá krátkosrstá a Koza hnědá krátkosrstá

Do masného užitkového typu řadíme – Koza búrská (Šarapatka a Urban, 2005).

Chov drůbeže

Drůbež je zakázáno chovat v klecích (Moudrý a Prugar, 2002). Drůbež musí mít volný přístup do výběhu. Výběhy musí být pokryty vegetací, musí mít úkryty (přístřešky, stromy, křoví). Dále musí mít dostatečný počet napajedel (Dvorský a Urban, 2014). Podlaha drůbežárny musí mít nejméně na třetině plochy pevný povrch a vhodnou podestýlku (slámu, hobliny, písek). Nosné slepice musí mít k dispozici hřady na sezení. Jsou dané maximální hodnoty počtů drůbeže v drůbežárně (brojleři 4 800 ks, nosnice 3 000 ks, kachny 4 000 ks, husy a krůty 2 500 ks). Celková plocha drůbežáren pro produkci jatečné drůbeže nesmí překročit 1 600 m² (Dvorský a Urban, 2014). Při výkrmu je nutno zabránit vývojovým vadám, které mohou nastávat při rychlém růstu zvířat. Využívají se proto plemena s pomalým růstem, nebo je nutné dodržet minimální

věk drůbeže při porážce (kuřata, brojeři minimální jateční věk v 81 dnů). Mezi plemena nosného typu patří: Hempšírka, Sasexka, Rodajlendka, Plymutka žíhaná (Šarapatka et al., 2006).

Chov koní

Koně jsou využíváni pro jejich sílu, pohyb, dále pro sportovní disciplíny, rekreační ježdění, agroturistiku atd. V ČR se v posledních letech rozšiřuje využití koní pro hipoterapii a hiporehabilitaci (Šarapatka a Urban, 2005). Nejvhodnějším místem k pobytu koní je pastvina. Koně musí mít možnost skrýt se před sluncem, nepříznivým počasím a musí mít neomezený přístup k čerstvé vodě (Dvorský a Urban, 2014). Ve stáji musí být vhodné prostředí, které je přizpůsobeno ustájeným koním. Ustájovací prostory musí mít čistý, suchý prostor s pevnou podlahou bez roštů pokrytý podestýlkou (slámou) a musí být zajištěn dostatečný přísun čerstvého vzduchu (MZe, 2013).

3.1.8 EZ jako multifunkční model

K multifunkčnímu zemědělství má nejbližší ekologické zemědělství. Zemědělství má řadu různých funkcí. Kromě produkce potravin plní funkce ochrany životního prostředí, ovlivňuje zdroje podzemní vody, kvalitu potravin a zdravotní stav populace, spotřebovává ale i produkuje energii a udržuje přírodní ráz krajiny.

Ochrana životního prostředí a biodiverzity

Obzvláště v chráněných územích je ekologické zemědělství vhodné.

Ochrana zdrojů podzemní vody

EZ přispívá k ochraně čistoty podzemní vody.

Úspora energie a neobnovitelných zdrojů surovin a energie

Uzavřený koloběh v podniku je typický pro EZ. Omezuje vstupy zvenčí a minimalizuje spotřebu neobnovitelných zdrojů.

Zlepšení kvality potravin a zdravotního stavu populace

Tento aspekt zatím není oficiálně doceněn. Jelikož se stát obává, že by byla zpochybněna kvalita konvenčních potravin.

Udržení přírodního rázu krajiny

Ekologické zemědělství se vyznačuje vyšší potřebou lidské práce a je vhodné i pro okrajové výrobní oblasti a menší rodinné podniky. Tím se podpoří udržení osídlení a napomůže se obnově venkova (Šarapatka a Urban, 2003).

3.1.9 Podpora ekologického zemědělství

Ministerstvo zemědělství se rozhodlo zvýhodnit ekologické zemědělce a výrobce biopotravin a již v roce 1990-1992 došlo k prvnímu uvolnění dotačních prostředků, další rozvoj EZ nastal po roce 1998, kdy byla státní podpora vyplácena na základě nařízení vlády, tyto podmínky platily až do roku 2003. V letech 2004-2006 platily podmínky dle programového dokumentu Horizontální plán rozvoje venkova, tento dokument již byl zpracován podle pravidel EU. Dalším způsobem, jak mohli ekologičtí zemědělci získat dotace, byl Operační program Zemědělství, který byl založen na bodové bonifikaci. V navazujícím období zajišťoval dotační prostředky Program rozvoje venkova 2007–2013. V novém programovacím období 2014-2020 je podpora EZ vyplácena dle užití půdy s rozlišením plateb pro období konverze a pro období v režimu EZ. Ekologickým podnikatelům je vyplácena náhrada za ekonomické ztráty vzniklé tímto systémem hospodaření (MZe, 2014).

3.2 Biopotraviny

3.2.1 Definice bioproduktu a biopotraviny

Biopotravina je potravina, která je vyrobena za podmínek uvedených v Zákoně o EZ a dále splňuje podmínky na zdravotní nezávadnost a jakost (Moudrý a Prugar, 2002). Ze Zákona č. 242/2000 Sb. vyplývá, že bioproduktem je surovina rostlinného nebo živočišného původu pocházející z ekologického zemědělství, která je určena k přímé spotřebě nebo dalšímu zpracování. Mezi ostatní bioprodukty patří krmiva a osiva.

3.2.2 Označování biopotravin

Označování biopotravin se řídí evropskou, ale i národní legislativou. Potraviny, které jsou vyrobené v ČR, musí být označeny kódem zahrnujícím označení země původu a kontrolní organizace, evropským logem (obr. 2) a národní značkou (biozebra), (obr. 1). To zaručuje, že byl produkt zkontrolován od prvního okamžiku na každém kroku produkčního procesu (od pole, přes úpravu a zpracování, až ke spotřebiteli), (Moudrý a Prugar, 2002). Logo EU (motiv listu s evropskými hvězdami) pro ekologickou produkci na balených biopotravinách se používá od 1. 7. 2010 (nařízení Komise (EU) č. 271/2010). Pro biopotraviny dovezené do EU ze třetích zemí je evropské logo dobrovolné.

3.2.3 Certifikační organizace

Používání označení je kontrolováno a zneužití je postihováno pokutami dle zákona o ekologickém zemědělství. V ČR udělují certifikát kontrolní organizace, certifikát také obsahuje seznam produktů, které může farma prodávat jako BIO (Biospotřebitel, 2013).

Příklady označení původu surovin: CZ-BIO-001 pro KEZ o. p. s., CZ-BIO-002 pro ABCert AG, CZ-BIO-003 pro BOKONT CZ, s. r. o. a CZ-BIO-004 pro Bureau Veritas Czech Republic s. r. o.

Obr. 1 Grafický znak bioproduktů a biopotravin používaný v ČR (biozebra), (MZe, 2015)

Obr. 2 Logo EU (KEZ, 2015)

3.2.4 Zpracování bioproduktů

Pro zachování kvality musí být produkty skladovány, zpracovány a přepravovány šetrnými postupy. Nesmí dojít ke kontaminaci nežádoucími látkami a v průběhu výrobního procesu musí být kontrolovány. Nesmí se používat syntetické přídavné látky (barviva, konzervanty a další). Biopotraviny musí mít 95 % složek s certifikovaným ekologickým původem. Výroba biopotravin a bioproduktů je dána v nařízeních Evropské unie (834/2007 a 889/2008).

Zásady:

Během zpracování bioproduktů se musí dodržovat šetrné postupy, které způsobují minimální změny (fyzikální a chemické, biologické). Jsou dané povolené zpracovatelské postupy: mechanické zpracování (drcení, mletí), tepelné zpracování (sušení, pečení), lisování, filtrace, chlazení a mrazení, fermentace, destilace atd. (Moudrý a Prugar, 2000).

3.2.5 Kvalita bioproduktů

Kvalita produktů z ekologického zemědělství je určována kvalitou celého zemědělského systému a zpracovatelského postupu. Je dána způsobem, jakým byla zvířata chována a jak byl bioprodukt skladován, zpracován a distribuován. Kvalita je hlavní prioritou EZ (Šarapatka a Urban, 2003). Lidé kupují bioprodukty, protože se domnívají, že ekologická produkce je šetrná k životnímu prostředí a je udržitelná, dále je kupují, jelikož očekávají určitou kvalitu. Kvalita je pro výrobce i spotřebitele velmi důležitá z důvodu konkurenceschopnosti (Evropa, 2015).

Kvalita biopotravin může být poměřována dle různých úhlů pohledu podle: obsahu významných látek; toxických a nežádoucích látek, vhodnosti k dalšímu zpracování a dle toho, jak potravina voní, chutná a vypadá. Musí splňovat limity jakostních a hygienických norem pro běžné potraviny. Potraviny posuzujeme také podle procesu vzniku.

Dosud provedené studie o biopotravinách uvádějí vyšší obsah mastných kyselin v mase a mléce, dále vyšší obsah vitamínu C u ovoce a zeleniny (Biospotřebitel, 2015). Několik příkladů lze nalézt v publikaci 90 argumentů pro ekologické zemědělství, která uvádí, že v biomléce je více omega-3-mastných kyselin, biozelenina a bioovoce obsahují více prospěšných látek, listová zelenina obsahuje méně dusičnanů, nepoužívají se syntetická barviva a umělá aromata, bioprodukty si ponechávají své přírodní vlastnosti atd. (Bioinstitut, 2007).

V roce 2014 vyšla studie, která uvedla, že mezi rostlinami z ekologického a konvenčního zemědělství jsou rozdíly v nutričních hodnotách. Tuto studii prováděli vědci z britské Newcastle University.

Hlavními závěry z výzkumu byly:

- kvalita potravin je ovlivněna způsobem produkce,
- bioprodukty obsahují vyšší obsah antioxidantů (průměrně o 17 % více),
- koncentrace kadmia u bioproduktů je o 48 % nižší,
- koncentrace dusíku byly u bioproduktů výrazně nižší (Bio-info, 2014).

Dle americké studie obsahuje biomléko o 60 % více zdraví prospěšných látek než konvenčně vyráběné mléko. Vědci zjistili, že biomléko obsahuje více mastných kyselin (podporují srdeční oběh), než konvenční mléko. Srovnávali 384 vzorků biomléka a konvenčního mléka. Celkový obsah tuku byl totožný, biomléko obsahovalo o 62 % více zdraví prospěšných omega-3 mastných kyselin a o 25 % méně omega-6 mastných kyselin (Bio-info, 2013).

V roce 2015 byly provedeny dvě nové studie a následně publikovány jejich výsledky v *British Journal of Nutrition*, které porovnávaly nutriční vlastnosti bio a konvenční produkce mléka a masa. Byly prokázány zřejmé rozdíly mezi konvenční a bio produkcí mléka a masa. Tyto studie prokázaly rozdíly ve složení mastných kyselin, v koncentracích základních minerálních látek a antioxidantů ve prospěch bio produkce a dále výrazně většího obsahu jódu v konvenčním mléce (Česká technologická platforma pro ekologické zemědělství, 2015).

V ČR biopotraviny s obsahem reziduí nad 0,01 mg/kg nesmí být certifikovány jako bio. V roce 2014 Evropská komise zveřejnila návrh nového nařízení, který se týkal přísnějšího limitu pro rezidua pesticidů v biopotravinách. Rada ministrů, ale toto zpřísnění zamítla. Návrh nařízení je přesto připraven do Evropského parlamentu.

V platnost by měl vejít v roce 2017 (Česká technologická platforma pro ekologické zemědělství, 2015).

3.2.6 Marketing

Ke zvýšení prodeje výrobků a služeb slouží propagace, což je forma komunikace mezi prodávajícím a kupujícím. Propagace znamená informování o produktu od přímého prodeje přes public relations, reklamu a podporu prodeje.

Poptávka po biopotravinách neustále roste, je ovlivňována výší příjmů spotřebitelů, cenou potravin, stravovacími návyky, úrovní vzdělání, informovaností atd. (Moudrý a Prugar, 2002).

Ke zvýšení poptávky se produkty, stejně jako možnosti jejich nákupu, musí propagovat. K hlavním podpůrným opatřením patří: propagační akce, reklama a veřejné informace. Od roku 1992 probíhají následující propagační akce: veletrh Ekolife, biojarmarky, ekotrhy, konference Bioakademie atd. Příkladem kampaní je: Kampaň „Žiju bio“ a Měsíc biopotravin.

Kampaň „Žiju bio“

Na zvyšování a rozvoj znalostí o biopotravinách a EZ je zaměřená kampaň „Žiju bio“. Kampaň probíhala v letech 2007-2010. Financována byla z evropské komise a SZIFU (MZe, 2014).

Měsíc biopotravin

Tato akce se nazývá „Září – měsíc biopotravin a ekologického zemědělství“ a pod touto hlavičkou se na podzim (zejména v září) koná po celé republice množství akcí za účasti ekologických zemědělců, nevládních organizací, prodejců biopotravin atd.

Organizátorem je Ministerstvo zemědělství (MZe, 2014).

Bioakademie

Bioakademie je jednou z nejvýznamnějších akcí EZ v regionu střední a východní Evropy (MZe, 2014). Tato mezinárodní konference se každoročně koná v Lednici a zúčastňují se jí ekologičtí zemědělci, zpracovatelé, prodejci biopotravin, zástupci státní správy a samosprávy a neziskových organizací. Konference má tradičně odbornou a praktickou část a každý ročník bývá zaměřen na jiné aktuální téma. Konference je pořádána svazem PRO-BIO a probíhá s podporou Ministerstva zemědělství ČR (Pro-bio, 2015).

Podpora prodeje

Její funkcí je ovlivňování nákupního chování spotřebitelů pomocí stimulů, které mají za cíl zvyšovat prodej produktu. Rozšířené a efektivní jsou ochutnávky různých produktů v prodejnách potravin, ale i na veletrzích nebo festivalech zaměřených na oblast zemědělství, potravin a gastronomie.

Reklama

Vzhledem k velikosti trhu s biopotravinami je rozsah komerční reklamy v porovnání s reklamou na konvenční produkty velmi malý a soustředí se spíše do médií zaměřených na zdravý životní styl a šetrný způsob života. V dnešní době je nejsilnějším informačním médiem internet. Existuje celá řada serverů zaměřených na základní seznámení spotřebitelů s ekologickým zemědělstvím a biopotravinami, na aktuální informace v sektoru, na vyhledávání informací o možnostech nákupu biopotravin, recepty, atd. Každá z výše zmíněných akcí a aktivit je naležitelná na internetu (Moudrý a Prugar, 2002).

Práce s veřejností

Cílem je poskytovat informace o EZ a biopotravinách. Veřejnosti jsou přístupné informace z odborných a populárně naučných publikací (metodiky, brožury, knihy apod.). Informační a osvětovou činnost rozvíjí Informační centrum pro ekologické zemědělství (ICEA) a regionální poradenská střediska Svazu PRO-BIO. Dále se konají Dny otevřených dveří na biofarmách, školení, exkurze a jiné akce (Moudrý a Prugar, 2002).

U biopotravin je marketing prodeje doprovázen mnoha faktory, jak nejlépe propagovat tyto produkty. Marketing je potřeba více zaměřit na ochutnávání těchto produktů, dále vysvětlit spotřebitelům tento rozdíl, pokud nějaký zjistí. Rozdíl v chuti je jedním z nejdůležitějších argumentů, který je silným stimulem k získávání zákazníků. Různá zdravotní doporučení hrají také významnou roli v rozhodování spotřebitelů, lidé s různými omezeními často volí biopotraviny (Václavík, 2008).

3.3 Formy prodeje

Prodej lze rozdělit na přímý a zprostředkovaný:

3.3.1 Přímý prodej

Zboží je výrobcem prodáváno spotřebiteli. Zemědělec produkty dále zdokonaluje (třídí, čistí, mele, balí) a zpracovává na hotové výrobky (sýry, chléb, víno, mošty atd.). Tento prodej bývá někdy spojen s nabídkou stravovacích a ubytovacích služeb na selském dvoře – ekoagroturistika. K výhodám patří to, že tržby zemědělec nedělí dále mezi zpracovatele, obchodníky a dopravce. K nevýhodám patří nárůst nákladů a práce, které jsou spojené se zpracováním, balením a dopravou k zákazníkovi (Moudrý a Prugar, 2002). Mezi formy přímého prodeje patří přímý prodej ze dvora (zákazník si sám vyhledá farmáře, nákup probíhá v hospodářství farmáře), bedýnkový prodej (zemědělec dodává své produkty v bedýnkách) a farmářské trhy (v pravidelném časovém intervalu farmáři nabízí své produkty přímo spotřebitelům), (Drobníček, Pešán a Smetana, 2010).

3.3.2 Trendy přímého prodeje biopotravin dle Moudrého a Prugara (2002):

1. **Potřeba změny** – změna způsobu života, růst spotřeby biopotravin.
2. **Přání individuality** – mnoho spotřebitelů je ochotno zaplatit vyšší cenu za výrobky, které nejsou na trhu běžné a které se liší od ostatních.
3. **Odstranění anonymity** – patří k principům EZ. Vyhledávání obchodů, kde je zboží spotřebitelům připravováno dle jejich přání.
4. **Potřeba úspory času** – spotřebitelé v produktivním věku chtějí nakoupit co nejvíce zboží na jednom místě (supermarkety).
5. **Pohodlnost** – přáním spotřebitele jsou takové potravinářské výrobky, u kterých je rychlá a nenáročná úprava. Příkladem může být omytá a nakrájená zelenina, krájený sýr, salám nebo čerstvě lisovaná ovocná šťáva.
6. **Velikost balení** – nabídka různých velikostí balení.
7. **Konzumace mimo domov** – čím dál tím více lidí se stravuje v restauracích a bufetech.
8. **Regionální nabídka** – roste kombinace stravování a poskytování ubytování (agroturistika, ekoturistika). Restaurace zpracovávají bioprodukty z regionu.

- 9. Vliv dětí** – nabízené výrobky musí odpovídat přáním dětí (malé balení, barevné obaly atd.). U prodeje ze dvora přilákáme zákazníky právě přes zájem dětí o domácí zvířata a rostliny.
- 10. „Nákup a požitek“** – spotřebitel chce kromě zboží další zážitek při nákupu (ochutnávky, rady, hry pro děti, samosběr atd.).
- 11. Rostoucí požadavky zákazníků** – biopotraviny jsou specifickým zbožím prodávaným obvykle za vyšší cenu. Zákazník očekává něco navíc. Osvědčení o původu (certifikát) dává možnost seznámit se s produkčním procesem a získat další informace o původu zboží, jeho vlastnostech a využití.
- 12. Dodávky domů** – zvyšuje se zájem o dodávku zboží do domu, prostřednictvím telefonické objednávky nebo internetu. V USA má tento způsob prodeje rostoucí tendenci, dodávky se podílí 15 % na maloobchodě.

3.3.3 Zprostředkovaný prodej

Velkoodběratelé

V ČR převládá prodej velkoodběratelům. Existují 4 velké firmy, které se zabývají výkupem, zpracováním bioproduktů a dalším prodejem balených potravin.

1. firma Country Life byla založena v roce 1991 a sídlí v Hostivících u Prahy. Tato firma má vlastní biologickou farmu (73 ha). Zabývá se zpracováním, balením, skladováním, distribucí produktů do velkoobchodní sítě a restaurací.

2. firma PRO-BIO byla založena v roce 1992 ve Starém Městě pod Sněžníkem. Zabývá se zpracováním, balením, skladováním produktů, dále výzkumem a zaváděním alternativních plodin. Firma zásobuje 120 specializovaných prodejen. Uzavírá s pěstiteli smlouvy o pěstování plodin.

3. Biodružsivo Praha bylo založeno v roce 1995 v Praze. Zabývá se zprostředkováním odbytu suchých produktů, čajů, bylin atd.

4. Sluneční brána byla založena v roce 1992 v Čejkovicích na Moravě. Zabývá se léčivými rostlinami, vyrábí čaje a přísady do pokrmů. Rostliny suší, skladuje a balí ve vlastním zařízení.

Maloobchod

V ČR je více než 120 specializovaných prodejen, které se zaměřují na biopotraviny. Sortiment prodeje je různý a dosud úzký. Velkoobchod nebo biozemědělci z okolí zásobují malé specializované prodejny.

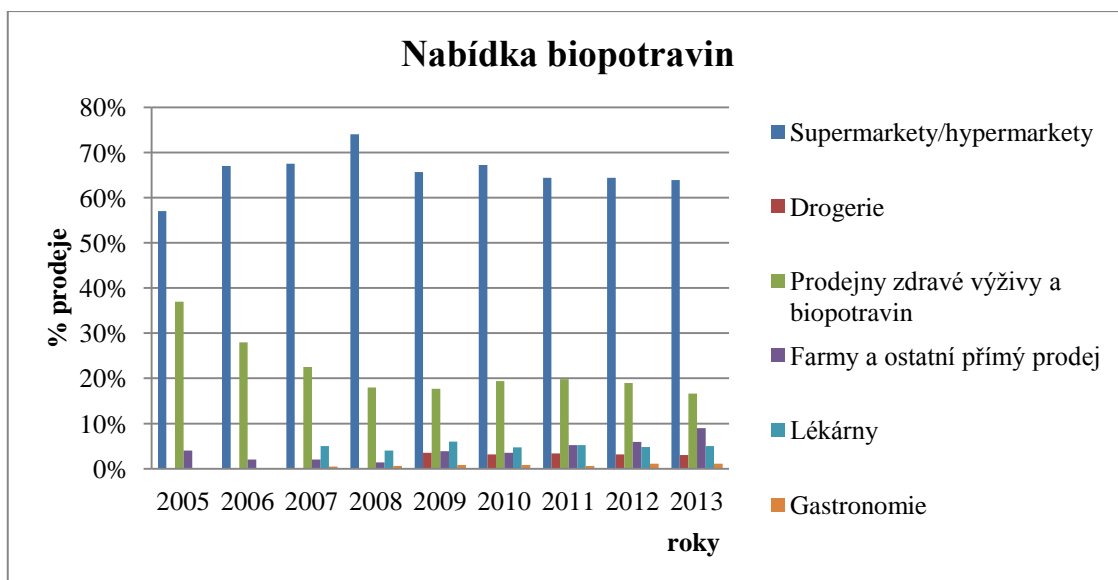
Supermarkety

V Rakousku, Švýcarsku, Švédsku narůstá objem produkce z EZ, proto jsou problémy s jeho odbytem. Spotřebitelé nakupují hlavně v supermarketech, jelikož je to pro ně pohodlné a levné. Potravinářské zboží nakupují většinou do zásoby. Velký zájem je o trvanlivé výrobky s delší lhůtou spotřeby. Supermarkety chtějí rozšiřovat svůj sortiment, jsou ochotny nabízet místní nebo národní bioprodukty. Prodej bioproduktů jim zvyšuje image u spotřebitelů. V sortimentu supermarketů, které nabízejí bioprodukty, můžeme najít biozeleninu, maso a masné výrobky a ovoce. Většina supermarketů používá svoji vlastní známku pro bioprodukty. Ve Francii a Dánsku supermarkety používají státní logo (Moudrý a Prugar, 2002).

Mezi další subjekty patří drogerie a lékárny, gastronomie a ostatní (mlékomaty).

V ČR spotřebitelé nakoupí nejvíce biopotravin v maloobchodních řetězcích, v prodejnách zdravé výživy, v lékárnách, při prodeji ze dvora a v drogerii. Od roku 2008 narůstá podíl přímého prodeje biopotravin (obr. 3), (MZe, 2014). K výhodám obchodních řetězců patří to, že lidé si v nich mohou nakoupit veškeré zboží, což jim ušetří spoustu času, peněz (Hrabalová, 2012).

Přímý prodej zahrnuje prodej na farmě bez obchodu nebo ve vlastním obchodě zemědělce, prodej v rámci agroturistiky na ekofarmě, prodej bioproduktů na tržnicích nebo prostřednictvím zásilkové služby, donášky nebo přes internet. V roce 2010 z celkového počtu 2 027 ekofare, které mohly prodávat své bioprodukty s certifikátem, jich prodávalo pouze 107 své bioprodukty přímo na farmě. Od roku 2011 byl zaznamenán nárůst u prodeje na farmářských trzích, jelikož se tyto trhy rozšířily z velkých měst i do měst menších. V roce 2011 se počet farmářských trhů odhadoval na 170 pravidelných trhů. Trhy jsou velkou možností získání stálých zákazníků pro ekologické zemědělce, nicméně biopotraviny na těchto trzích tvoří zlomek celého sortimentu trhu. V roce 2012 z celkového počtu 3 928 subjektů, 75 uvedlo, že prodává svoje bioprodukty přímo na farmě. V roce 2013 z celkového počtu 3 808 subjektů, 108 uvedlo, že prodává své bioprodukty přímo na farmě (Hrabalová, 2012).

Obr. 3 Podíl odbytových míst na celkovém obratu biopotravin 2005–2013 (v %)

Zdroj: Vlastní zpracování, podle Ministerstva zemědělství (2014)

3.4 Trh s bioprodukty

3.4.1 Počty ekologických subjektů v ČR

V tab. č. 2 můžeme vidět počty ekologických subjektů. Na konci roku 2012 působilo v EZ 4 412 subjektů. V roce 2013 působilo v EZ 4 413 subjektů. Od roku 2011 dochází k nárůstu registrovaných výrobců. Na začátku roku 2016 bylo 545 výrobců biopotravin. Od roku 2011 dochází k nárůstu počtu distributorů, na začátku roku 2016 počet registrovaných distributorů vzrostl na 430 subjektů. Od roku 2012 dochází k nárůstu počtu výrobců, dodavatelů ekologických krmiv, na začátku roku 2016 bylo evidováno 42 subjektů. Od roku 2011 dochází k nárůstu počtu výrobců nebo dodavatelů ekologického rozmnožovacího materiálu, na začátku roku 2016 bylo evidováno 40 subjektů. Od roku 2010 dochází k nárůstu ekologických chovatelů včel, na začátku roku 2016 bylo evidováno 14 subjektů. Od roku 2012 dochází k mírnému kolísání v počtu ekologických chovatelů ryb a ekologických pěstitelů hub. Od roku 2014 dochází k nárůstu ekologických sběračů volně rostoucích rostlin, na začátku roku 2016 bylo registrováno 14 subjektů (Hrabalová, 2014).

Tab. č. 2: Počty ekologických subjektů 2012-2016

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Celkový počet ekologických subjektů	2228	3132	3947	4357	4412	4413	4395	4674	4676
Ekologický zemědělec	1822	1836	3500	3904	3922	3910	3866	4176	4092
Výrobce biopotravin	345	429	404	422	454	470	506	543	545
Z toho: Faremní zpracovatel	68	75	121	137	162	187	205	221	206
Distributor	137	151	172	201	280	318	365	427	430
Z toho: Dovozce ze 3. zemí	30	30	44	53	79	89	110	138	140
Z toho: Vývozce do 3. zemí	x	x	10	9	37	42	54	69	70
Výrobce/dodavatel ekologických krmiv	13	13	32	29	39	38	38	42	42

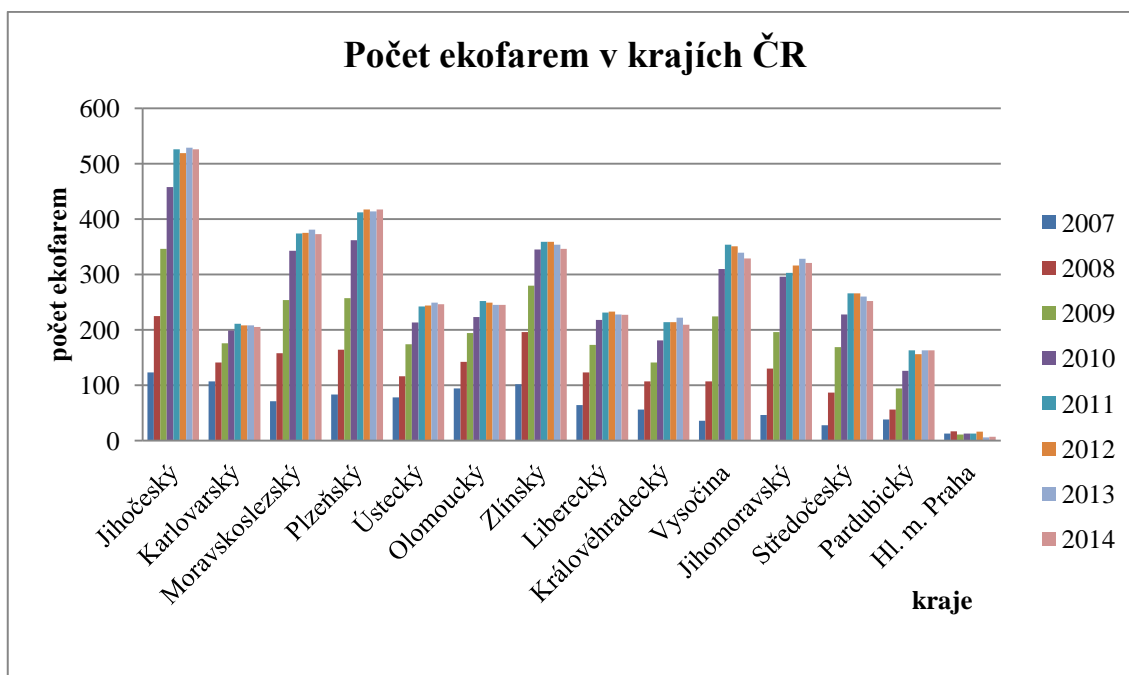
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Výrobce /dodavatel ekologického rozmnožovacího materiálu	11	11	21	26	30	31	33	41	40
Ekologický chovatel včel	11	11	14	14	14	15	14	14	14
Ekologický chovatel ryb	x	x	x	x	19	20	19	18	18
Ekologický pěstitel hub	x	x	x	x	3	2	3	3	3
Ekologický sběrač volně rostoucích rostlin	x	x	x	x	0	3	10	14	14
Ostatní	x	x	x	x	0	0	2	4	4

Zdroj: Vlastní zpracování, podle Ministerstva zemědělství (2016)

3.4.2 Vývoj ekologického zemědělství v krajích ČR

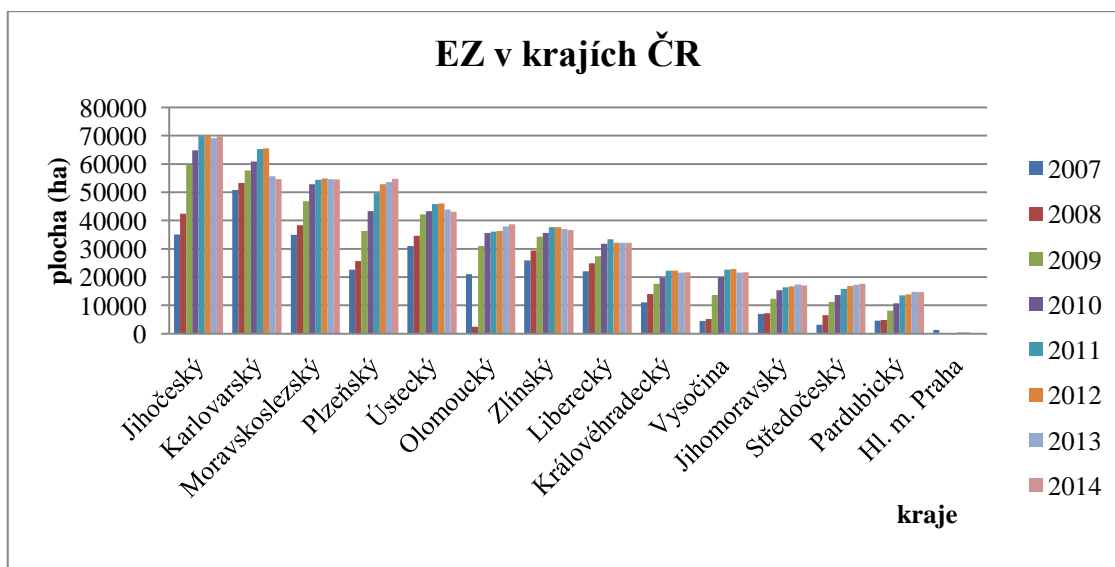
Obr. 4 znázorňuje počet ekofarem v jednotlivých krajích ČR. Do roku 2011 rostl počet ekofarem ve všech krajích. Mezi roky 2013 a 2014, ale došlo k poklesu počtu ekofarem téměř ve všech krajích. Nejvyšší pokles byl v kraji Královéhradeckém z 222 na 209 ekofarem. V počtu ekologických farem vedl v roce 2014 Jihočeský kraj (526 farem), na druhém místě byl Plzeňský kraj (417) a na třetím Moravskoslezský kraj (373). Nižší počet ekofarem je v Praze (7), v kraji Pardubickém (163) a Karlovarském kraji (205). V roce 2014 bylo v Jihomoravském kraji 321 ekofarem.

K hlavním oblastem EZ patří méně příznivé horské a podhorské oblasti. V roce 2014 byla v Jihomoravském kraji výměra ploch v EZ 17 039,2 ha. V počtu ekologických farem vede dlouhodobě kraj Jihočeský následovaný krajem Plzeňským a Karlovarským. Nízké zastoupení ekologických ploch je v Praze (7), v kraji Jihomoravském a Středočeském kraji. V roce 2014 bylo v Jihomoravském kraji 17 039 ha ekologicky obhospodařované půdy (obr. 5), (Hrabalová, 2014).

Obr. 4 Vývoj počtu ekofarem dle krajů 2007-2014

Zdroj: Vlastní zpracování, podle Ministerstva zemědělství (2014)

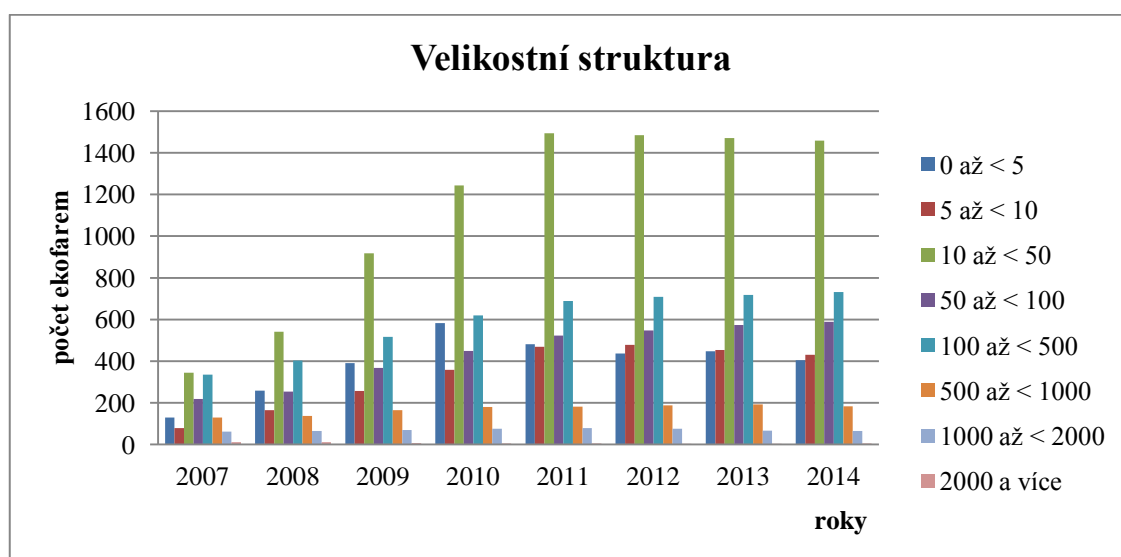
Obr. 5 Vývoj výměry EZ v krajích (v ha) 2007–2014

Zdroj: Vlastní zpracování, podle Ministerstva zemědělství (2014)

3.4.3 Velikostní struktura farem

Nejčastější rozloha ekofarem je 10–50 ha (obr. 6), což je také kategorie s největším nárůstem počtu ekofarem. Počet ekofarem s výměrou nad 1 000 ha stále stagnuje. Z dlouhodobého hlediska dochází k nejrychlejšímu nárůstu u ekofarem s malými

výměrami (u rodinných ekofarech se smíšenou výrobou a různými druhy hospodářských zvířat). V roce 2014 došlo k mírnému poklesu u kategorie do 5 ha a u kategorie 5-10 ha, naopak navýšení bylo zaznamenáno u kategorie 50-100 ha. Ekofarmy s výměrou od 100–500 ha obhospodařují největší podíl půdy v EZ. V roce 2014 byla průměrná velikost ekofarmy 127 ha. Průměrná velikost ekofarmy ČR převyšuje evropský průměr (40 ha) a průměrnou velikost konvenční farmy (75 ha), (Hrabalová, 2014).

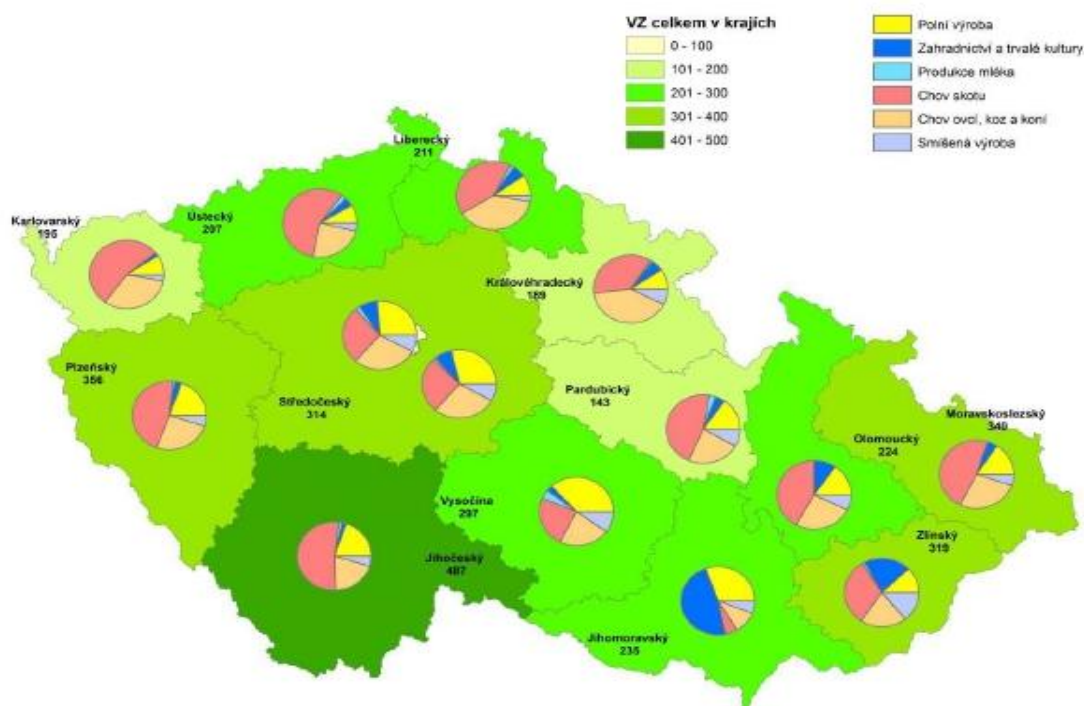

Obr. 6 Velikostní struktura ekofarech (v ha) 2007-2014

Zdroj: Vlastní zpracování, podle Ministerstva zemědělství (2014)

3.4.4 Regionální rozmístění výrobních zaměření EZ

Obr. 7 zobrazuje počet ekofarech a zastoupení výrobních zaměření. Chov skotu ve většině krajů převažuje, nejvíce v Ústeckém kraji (57 %). V Jihomoravském kraji převažuje zahradnictví a trvalé kultury, především se jedná o vinařské podniky. V kraji Vysočina převládá polní výroba a produkce mléka. Ve Zlínském kraji je zastoupena smíšená rostlinná a živočišná výroba. Chov ovcí a koz je nejpočetnější v Královéhradeckém kraji (ÚZEI, 2013).

Obr. 7 Mapa ČR a počet ekofarem a zastoupení výrobních zaměření (ÚZEI, 2013)

3.4.5 Ekologické zemědělství ve světě

V roce 2013 dosáhl celosvětový prodej biopotravin 56 mld. EUR. Od roku 1999 vzrostl trh téměř pětinasobně, růst je očekáván i v dalších letech. V USA je největší trh s biopotravinami (24,3 mld. EUR), následuje Německo (7,6 mld. EUR), dále Francie (4,4 mld. EUR) a Čína (2,4 mld. EUR). V roce 2012 bylo ve světě 37,5 milionů hektarů ekologicky obhospodařované půdy. Z toho 12,2 milionů hektarů (32 % světové ekologické zemědělské půdy) měla Oceánie a Evropa 11,2 milionu hektarů (30 % světové ekologické zemědělské půdy). Latinská Amerika má 6,8 milionu hektarů (18 % světové ekologické zemědělské půdy), Asie 3,2 milionu hektarů (9 % světové ekologické zemědělské půdy), Severní Amerika 3 miliony hektarů (8 % světové ekologické zemědělské půdy).

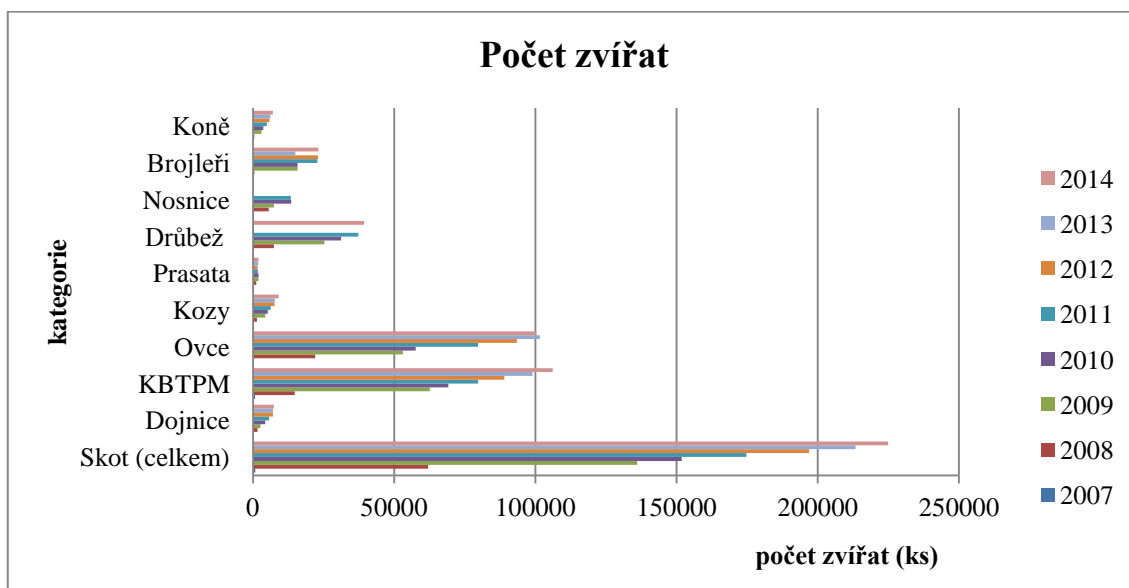
V EU je nejvíce ekologicky obhospodařované plochy na Falklandech (36,3 %), v Lichtenštejnsku (29,6 %) a Rakousku (19,7 %). V roce 2012 došlo k nárůstu ekologického zemědělství v Africe a Evropě. V Evropě plocha vzrostla o 6 % (0,6 milionu hektarů). K razantnímu poklesu došlo v Asii o 0,47 milionu hektarů.

Největší spotřebu biopotravin mají skandinávské a alpské země. Nejvyšší spotřebu biopotravin má Švýcarsko, Dánsko a Lucembursko (Willer a Lernoud, 2014).

3.4.6 Produkce biopotravin

Živočišná výroba a produkce na ekologických farmách

Na obr. 8 můžeme vidět počet zvířat v EZ. V roce 2009 bylo na ekofarmách chováno v průměru 224 tisíc ks zvířat. Nejdůležitější kategorií byl chov skotu, následovaný chovem ovcí. V roce 2010 bylo na ekofarmách chováno 252 tisíc ks zvířat. Nejdůležitější kategorií byl chov skotu, následovaný chovem ovcí. V tomtéž roce došlo i k nárůstu stavů u drůbeže, konkrétně u nosnic o 84 %, nárůst byl způsobený vstupem dvou velkých chovatelů nosnic. V roce 2012 došlo k nárůstu ekologicky chovaných zvířat o 7 %. Bylo chováno 367 tis. kusů zvířat. Opět dominoval chov skotu, následovaný chovem ovcí. Pouze u chovu drůbeže došlo k poklesu chovu. V roce 2014 došlo k nárůstu ekologicky chovaných zvířat o 4 %. Bylo chováno 382 tisíc kusů zvířat. Stejně jako v předešlých letech dominoval chov skotu 224 tisíc kusů, následovaný chovem ovcí přes 100 tisíc kusů. Jediný chov a to chov ovcí poklesl o 1 %. V roce 2014 došlo u chovu drůbeže k nárůstu počtů o 7,4 %, počet prasat vzrostl o 7,2 % na 1 994 ks, u stavů skotu byl také zaznamenán nárůst o 5,4 %, došlo i k nárůstu stavů ovcí o 8,8 % díky nárůstu počtu chovatelů. Stav koz v EZ se meziročně zvýšil o 18,3 %, podobná situace je i u chovu koní (nárůst o 14,6 %), (Hrabalová, 2014).

Obr. 8 Počet zvířat (v ks) 2007–2014

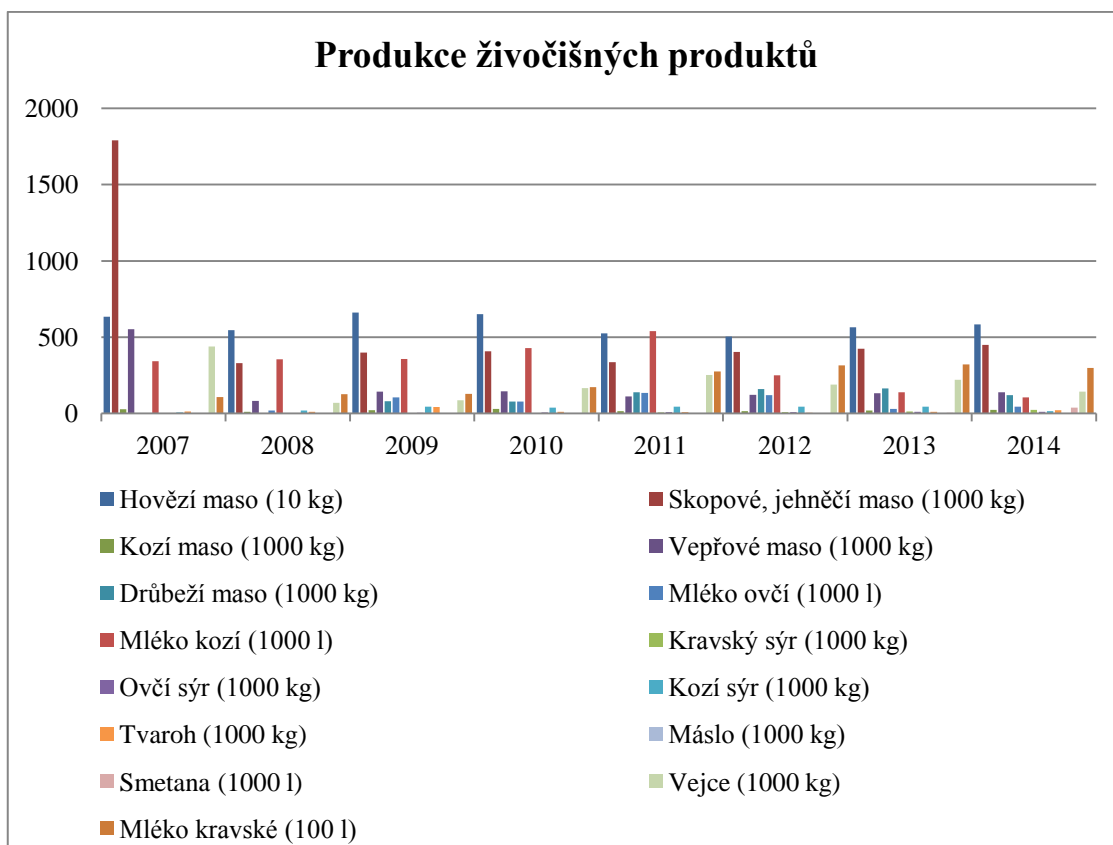
Zdroj: Vlastní zpracování, podle Ministerstva zemědělství (2014)

3.4.7 Produkce masa

Obr. 9 znázorňuje živočišnou bioprodukci 2007-2014. V roce 2007 došlo k největšímu nárůstu produkce u masa vepřového a skopového/jehněčího. Naopak pokles produkce byl zaznamenán u kravského sýru a drůbežního masa. Poptávka po mase v roce 2007 převyšovala nabídku, zejména u vepřového a drůbežního masa. V roce 2009 došlo k nárůstu produkce u drůbežního masa na 81 tun. Celkem bylo v roce 2009 vyprodukováno 7 266 tun masa. V roce 2009 tvořilo hovězí maso největší podíl (85 %). V roce 2009 došlo k nárůstu vyprodukovaného mléka o 36 %, na 17,9 mil. l. Nárůst byl způsoben růstem produkce mléka kravského (96 %), díky nárůstu počtu dojníc v EZ. U ovčího mléka došlo k poklesu produkce, došlo ale k nárůstu produkce sýrů. V roce 2009 vzrostla produkce vajec o 84 %, jelikož vzrostl počet nosnic. V roce 2011 došlo k poklesu produkce u koziho masa o 19 %, k poklesu u vepřového masa o 22 %, díky snížení stavů prasat u jednoho z velkých chovatelů. Naopak u produkce drůbežního masa došlo k nárůstu o 13 %, jelikož do chovu brojlerů vstoupily nové farmy. Nižší produkce byla u koziho a ovčího mléka. Naopak nárůst byl zaznamenán u kravského mléka a produkce vajec.

V roce 2012 byl zaznamenán pokles produkce koziho masa, díky poklesu poptávky, ale v roce 2013 došlo k nárůstu produkce. Oproti roku 2012 vzrostla produkce masa o 11,5 % na 6,4 tis. tun. V roce 2013 vzrostla produkce vepřového masa o 7 %, produkce hovězího masa se navýšila o 12,3 % a představuje 88% podíl na celkové produkci biomasa. V roce 2013 bylo na ekofarmách vyprodukováno 34,9 mil. l mléka, 70 t sýrů a 204 t mléčných produktů. Produkce kravského mléka vzrostla o 8,2 %. Produkce vajec v roce 2011 stagnovala, ale v roce 2013 vzrostla o 15 % (3 521 tis. ks).

V roce 2014 vzrostla produkce masa o 3 % a činila 6 578 tun. Produkce hovězího masa se zvýšila o 3,4 %, skopového/jehněčího masa o 7 %, produkce koziho masa se zvýšila o 17,5 % a vepřového masa o 5,6 %. Naopak pokles byl zaznamenán u produkce drůbežního masa o 26 %. V roce 2014 došlo u produkce kravského mléka k meziročnímu poklesu o 7 % na 30 mil. litrů. U kravského (o 66 %) a ovčího (o 6,9%) sýra došlo k navýšení. V rostoucím trendu pokračovala produkce másla, tvarohu a smetany. U produkce vajec došlo k poklesu o 35 % na 2 296 tis. kusů (pokles o 76 tun vajec), (Hrabalová, 2014).

Obr. 9 Živočišná bioprodukce (v litrech/kilech) 2007-2014

Zdroj: Vlastní zpracování, podle Ministerstva zemědělství (2014)

3.4.8 Poptávka

Poptávka je ovlivňována příjmy spotřebitelů, cenou potravin, stravovacími zvyklostmi, úrovní vzdělání atd. Nejvíce lidé poptávají „Ostatní zpracované potraviny“ (největší podíl tvoří dětská výživa), „Mléko a mléčné výrobky“ a „Ovoce a zelenina“. Nejméně lidé poptávají nápoje, mlýnské a škrobárenské výrobky a pekařské a cukrářské výrobky (tab. č. 3), (MZe, 2014).

Tab. č. 3: Hlavní kategorie biopotravin na celkovém obrátu 2005–2013 (v %)

Hlavní kategorie (%)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Maso a masné výrobky	6,2	5,4	9,5	8,6	8,5	8,1	6,9
Ovoce a zelenina	5,4	6,2	10,8	10,8	13,6	13,7	16,1
Oleje a tuky	x	x	1,8	1,9	1,9	2,1	2,1
Mléko a mléčné výrobky	20,9	22,2	21,1	24,8	19,6	20,0	18,2
Mlýnské a škrobárenské výrobky	6	5,9	6,3	8,4	9,7	10,4	11,7

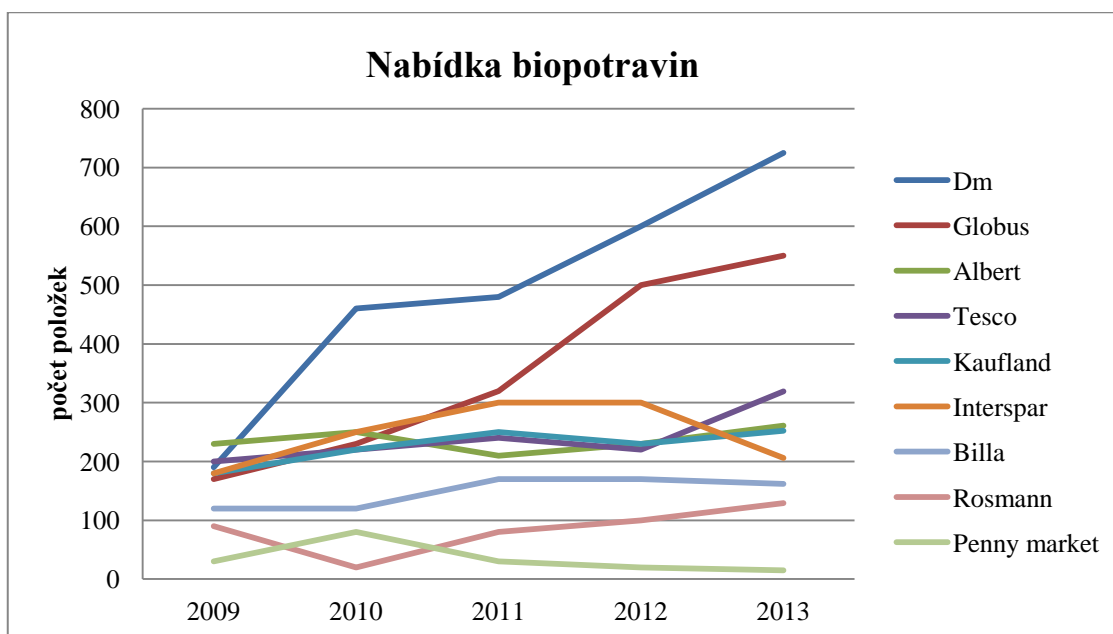
Hlavní kategorie (%)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Pekařské, cukrářské výrobky	1,6	3,8	9,4	8,2	9,4	9,5	9,2
Ostatní zpracované potraviny	49,3	45,9	35,9	32,8	35,3	34,3	33
Nápoje	10,6	10,6	5,2	4,5	2,0	1,9	2,7

Zdroj: Vlastní zpracování, podle Ministerstva zemědělství (2014)

3.4.9 Vývoj nabídky biopotravin v maloobchodních řetězcích

Nabídka biopotravin v maloobchodních řetězcích

V roce 2013 činil celkový počet biopotravin v maloobchodních řetězcích 2 809 položek. Nabídka biopotravin se od roku 2009 zvýšila o 88 %. Hypermarkety Albert a Tesco měly v roce 2009 nejširší nabídku biopotravin (nad 200 položek). Dm drogerie od roku 2009 ztrojnásobila svoji nabídku. Z pohledu počtu nabízených biopotravin je Globus druhým nejsilnějším maloobchodním řetězcem. Nabídka biopotravin naopak klesla u diskontního řetězce Penny Market (obr. 10), (MZe, 2013).

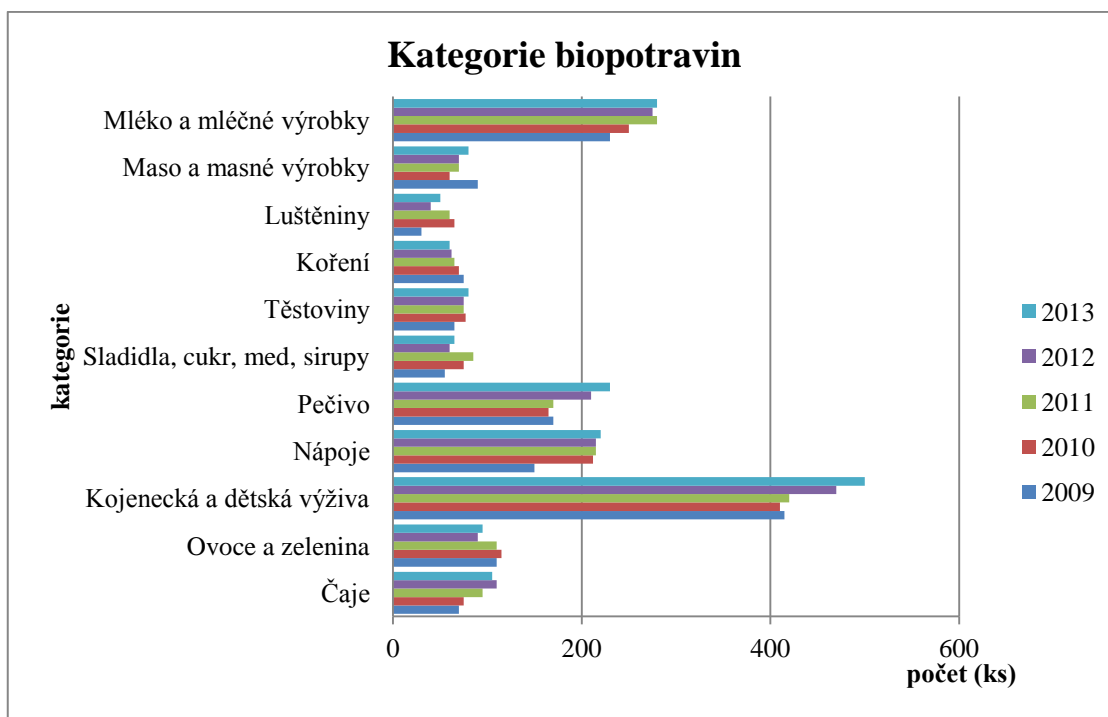

Obr. 10 Vývoj počtu nabízených biopotravin 2009–2013

Zdroj: Vlastní zpracování, podle Ministerstva zemědělství (2013)

Kategorie biopotravin a dodavatele

Nejdůležitější kategorií je kojenecká a dětská výživa (kaše, nápoje, ovocné příkrmy, zeleninové příkrmy atd.), tato kategorie se podílí 24 % na celkové nabídce (obr. 11), (MZe, 2013).

Obr. 11 Kategorie biopotravin v maloobchodních řetězcích 2009–2013

Zdroj: Vlastní zpracování, podle Ministerstva zemědělství (2013)

Do českých řetězců jsou biopotraviny dodávány mnoha dodavateli. Do dm drogerie (452 položek) a Globusu (245 položek) jsou dodávány biopotraviny Alnatura. Dále výrobky dodavatele HiPP Czech jsou zastoupeny ve všech maloobchodních řetězcích kromě Penny Marketu a Lidlu. Mezi hlavní dodavatele patří Pro-Bio a Country Life a Biopark. Maloobchodní řetězce nabízejí biopotraviny také pod svou privátní značkou (např. Billa - Naše BIO, Albert - Albert BIO), (MZe, 2013).

3.4.10 Vývoz a dovoz

V tabulce č. 4 můžeme vidět vývoj trhu biopotravin v letech 2006–2013. Z dlouhodobého hlediska od roku 2006 roste celkový obrat včetně vývozu biopotravin a taktéž roste i spotřeba biopotravin. V roce 2008 světová hospodářská krize zpomalila růst poptávky po biopotravinách. V současné době činí spotřeba biopotravin 2 mld. korun. V roce 2013 dosáhl celkový obrat biopotravin včetně vývozu 2,7 mld. Kč, z toho spotřebitelé v ČR utratili za biopotraviny 1,95 mld. Kč. V roce 2013 vzrostl vývoz na 774 mil. Kč. Ze zahraničí se dovážejí např. oleje, jelikož v ČR nejsou produkovány. Podíl dovozu v jednotlivých letech mírně kolísá (MZe, 2014).

Prodej produktů živočišné výroby je uplatněn na domácím nebo zahraničním trhu. Na českém trhu zůstává většina produkce masa, vyváží se jen část produkce hovězího a skopového masa. Co se týče mléka, do zahraničí se vyváží část produkce kravského mléka. Veškerá vejce z EZ jsou podávána na domácím trhu (MZe, 2014).

Tab. č. 4: Vývoj trhu biopotravin v roce 2006-2013 (v %/mld. Kč)

Ukazatel	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Celkový obrat včetně vývozu (mld. Kč)	0,84	1,39	1,95	1,98	2,10	2,24	2,40	2,72
Vývoz (mld. Kč)	0,08	0,10	0,15	0,37	0,51	0,57	0,62	0,77
Spotřeba (mld. Kč)	0,76	1,29	1,80	1,61	1,60	1,67	1,78	1,95
Spotřeba na obyv./rok (Kč)	74	126	176	154	151	158	169	185
Podíl dovozu na obratu (%)	56	62	57	42	46	60	60	57

Zdroj: Vlastní zpracování, podle Ministerstva zemědělství (2014)

3.4.11 Způsob prodeje bioproduktů

Možností uplatnění bioprodukce je mnoho, přes prodej do zahraničí, velkoobchodům nebo maloobchodům, odbytovým družstvům přes přímý prodej, který zahrnuje prodej konečným spotřebitelům na tržnicích na farmě bez obchodu a prodej na farmě ve vlastním obchodu. Ceny bioprodukce se liší podle zvolené distribuční cesty a jejich variabilita je u bioprodukce daleko větší než u produkce konvenční. Dle Ministerstva zemědělství (2014) bylo v roce 2014 nejčastěji využitou odbytovou cestou pro kravské mléko prodej zpracovatelům (61 %), dále přímý prodej (5 %) a odbytové družstvo (29 %). U přímého prodeje byla průměrná realizovaná cena 12,20 Kč/litr a při prodeji zpracovatelům 10 Kč/litr.

Přímý prodej (100 %) převažuje u kozího, ovčího mléka a sýrů, jelikož se neprodukuje ve velkém objemu ve srovnání s konvenční produkcí. U vajec dominoval přímý prodej (průměrně 4,20 Kč/ks), ale z pohledu množství dominoval prodej zpracovatelům (83 %), (průměrně 3,30 Kč/ks). V prodeji živých zvířat dominoval skot, ovce, prasata a drůbež. Jatečný skot byl prodáván zpracovatelům (jatkám), i export (14 %) byl významnou prodejní cestou. Průměrná cena zástavu skotu byla 14 668 Kč

(97,80 Kč za kg živé váhy). Průměrná cena chovné jalovice byla 24 000 Kč/ks (36,90 Kč za kg živé váhy) a chovného býka 53 358 Kč/ks (41 za kg živé váhy). Cena zástavu, jatečných jehňat a chovných ovcí byla 57 Kč za kg živé váhy. Jatečná jehňata, jatečná prasata a jatečná drůbež byly prodány zpracovatelům (MZe, 2014).

3.4.12 Ekonomická udržitelnost EZ

Hektarový výnos, užitkovost chovaných zvířat, intenzita chovu, realizační cena, výše nákladů, to vše jsou faktory, které ovlivňují ekonomickou výkonnost farmy. Zisk v EZ je nižší než zisk v konvenčním zemědělství, právě díky nižšímu výnosu, vyšším výdajům a vyšší potřebě práce (MZe, 2010). Ekonomická výkonnost farmy je hodnocena na základě srovnání nákladů s výnosy, tržby jsou hlavní výnosovou položkou, do výnosů zařazujeme dotace, ostatní příjmy (pronájem půdy, budov), úroky z bankovních vkladů atd. Výši tržeb ovlivňuje objem produkce, daný hektarovým výnosem, a prodejní cena. Výnos ovlivňují tyto faktory: klimatické podmínky, kvalita půdy, osevni postup, počet zvířat na hektar. Přírůstky zvířat a produkce mléka jsou nižší než u chovu zvířat v konvenčním zemědělství, důvodem jsou rozdílné krmné dávky a chov odlišných plemen. Dalším faktorem, který ovlivňuje výši tržeb je cena, ceny bioprodukce se liší dle zvoleného distribučního kanálu.

Struktura nákladů v EZ je odlišná od nákladů v konvenčním zemědělství, předpokládá se snížení variabilních nákladů, z důvodu omezení vstupů (hnojiv, prostředků na ochranu rostlin), ale ceny vstupů, jako jsou osiva a krmiva mohou být vyšší a mohou působit proti snížení variabilních nákladů. V živočišné produkci je předpokládáno snížení nákladů na zdravotní a veterinární ošetření zvířat kvůli jejich lepší kondici. Přísné normy mohou zvýšit odpisy z důvodu investic do nově upravených stájí. Lze tedy říci, že celkové náklady na hektar zemědělské půdy jsou v ekologickém zemědělství nižší než v konvenčním zemědělství (Šarapatka a Urban, 2006).

4 MATERIÁL A METODIKA

Praktická část práce je založena na provedení a vyhodnocení dotazníkového průzkumu mezi spotřebiteli. Dotazníkem bylo osloveno 150 respondentů v Brně a v menších obcích na Brněnsku. V městě Brně vyplnilo dotazník 69 respondentů, v menších obcích na Brněnsku dotazník vyplnilo 81 respondentů. Sběr dat probíhal od 1. 9. 2015 do 29. 2. 2016. Tento dotazník byl mezi spotřebitele distribuován v tištěné a elektronické formě. Dotazník se skládá z 18 otázek, kde respondenti měli možnost výběru z několika nabízených variant odpovědí. Formulář dotazníku je přiložen v Příloze č. 1.

První okruh otázek (otázka č. 1 až 6) byl potřebný ke zjištění základních charakteristik dotazovaného. Mezi tyto základní charakteristiky patří pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání, současná pracovní pozice, místo bydliště a měsíční příjem respondenta.

Otázky č. 7 až 14 byly zaměřeny na znalosti ohledně biopotravin a na zjištění, kolik respondentů nakupuje biopotraviny.

Poslední okruh otázek (otázka č. 15 až 18) byl určený jen pro respondenty, kteří biopotraviny nakupují.

4.1 Charakteristika Jihomoravského kraje

Tento kraj se rozkládá v jihovýchodní části České republiky (obr. 12). Brno, druhé největší město ČR, je centrem Jihomoravského kraje. Celková rozloha tohoto kraje je 719 511 ha (ČSÚ, 2014). Katastrální plocha města Brna, které leží v nadmořské výšce 203 m. n. m., je 23 020 ha. Počet obyvatel k 1. 1. 2016 bylo 377 028 (Risy, 2016).

Počet obyvatel Jihomoravského kraje je 1 170 000. Počet měst je 49 a obcí je 673. Tento kraj je vymezen okresy Brno-město, Brno-venkov, Blansko, Břeclav, Hodonín, Vyškov a Znojmo. V Jihomoravském kraji se nachází tyto krajinné typy – jeskynní komplexy Moravského krasu (propast Macocha), v jižní části kraje se nachází vinice, pole a louky. Tento kraj patří mezi regiony, které mají výrazný ekonomický potenciál. V posledních letech roste v tomto kraji počet podnikatelských subjektů (ČSÚ, 2014).

Obr. 12 Mapa Jihomoravského kraje (Kr-jihomoravsky, 2016).

4.1.2 Zemědělství v Jihomoravském kraji

Zemědělská půda tvoří 60 % z celkové rozlohy kraje, z toho 83 % připadá na ornou půdu. V tomto kraji je více než 90 % plochy vinic. Jihomoravský kraj je specializován na vinařství, ovocnářství a zelinářství. Na severní části je tradicí lesnictví s produkcí dřeva (Kr-jihomoravsky, 2016).

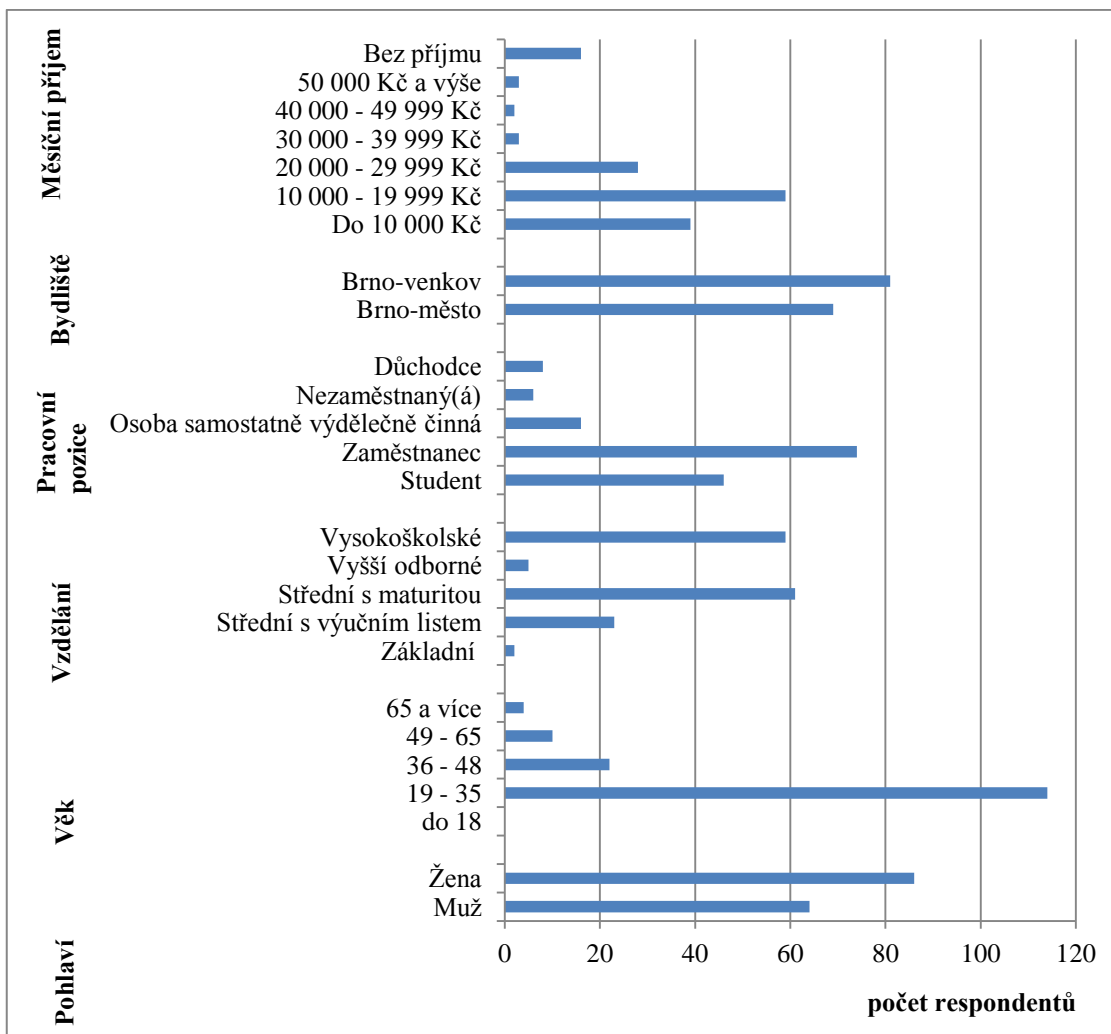
5 VÝSLEDKY A DISKUZE

5.1 Zpracované výsledky dotazníkového šetření

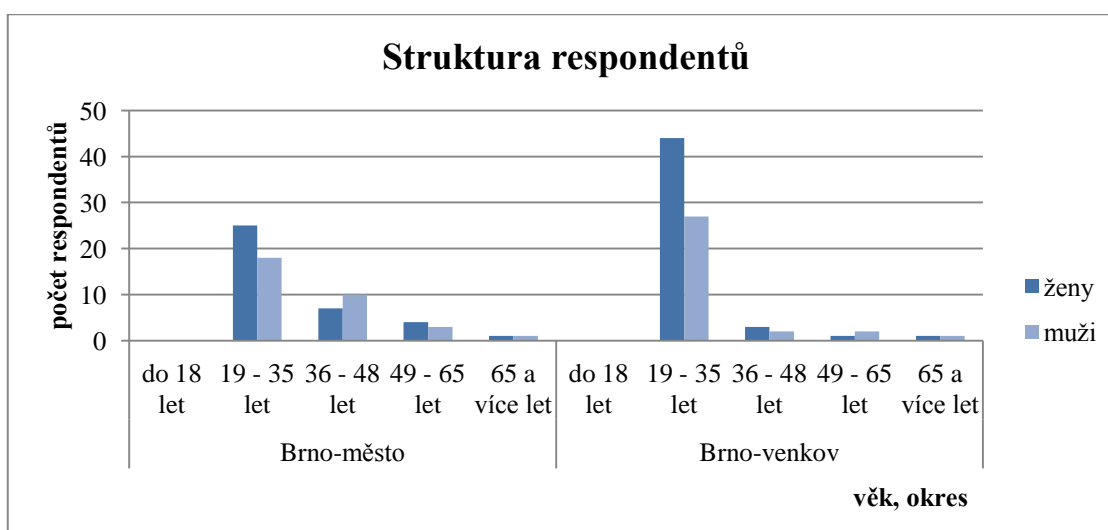
Sběr dat probíhal v Jihomoravském kraji a dotazník vyplnilo 150 respondentů. Hlavním záměrem tohoto šetření bylo zjistit, jaká je poptávka po produktech ekologického zemědělství v obcích různé velikosti na Brněnsku. Prvních šest otázek je zaměřených na zjištění základních charakteristik dotazovaných.

5.1.1 Charakteristika souboru respondentů

Ze 150 dotázaných respondentů v okresech Brno-město a Brno-venkov dotazník vyplnilo celkem 57,3 % žen a 42,7 % mužů. Většina respondentů (54 %) pochází z okresu Brno-venkov. Většina respondentů je ve věku 19–35 let (76 %). Střední vzdělání ukončené maturitou převažuje, odpověď uvedlo 40,7 % respondentů. Převážně se jedná o zaměstnané respondenty (49,3 %), dále pak studenty (30,7 %). Měsíční příjem respondentů činí ve většině případů (39,3 %) 10 000–19 999 Kč. Graficky jsou charakteristiky souboru respondentů zpracovány v obrázcích 13 a 14.

Obr. 13 Struktura respondentů

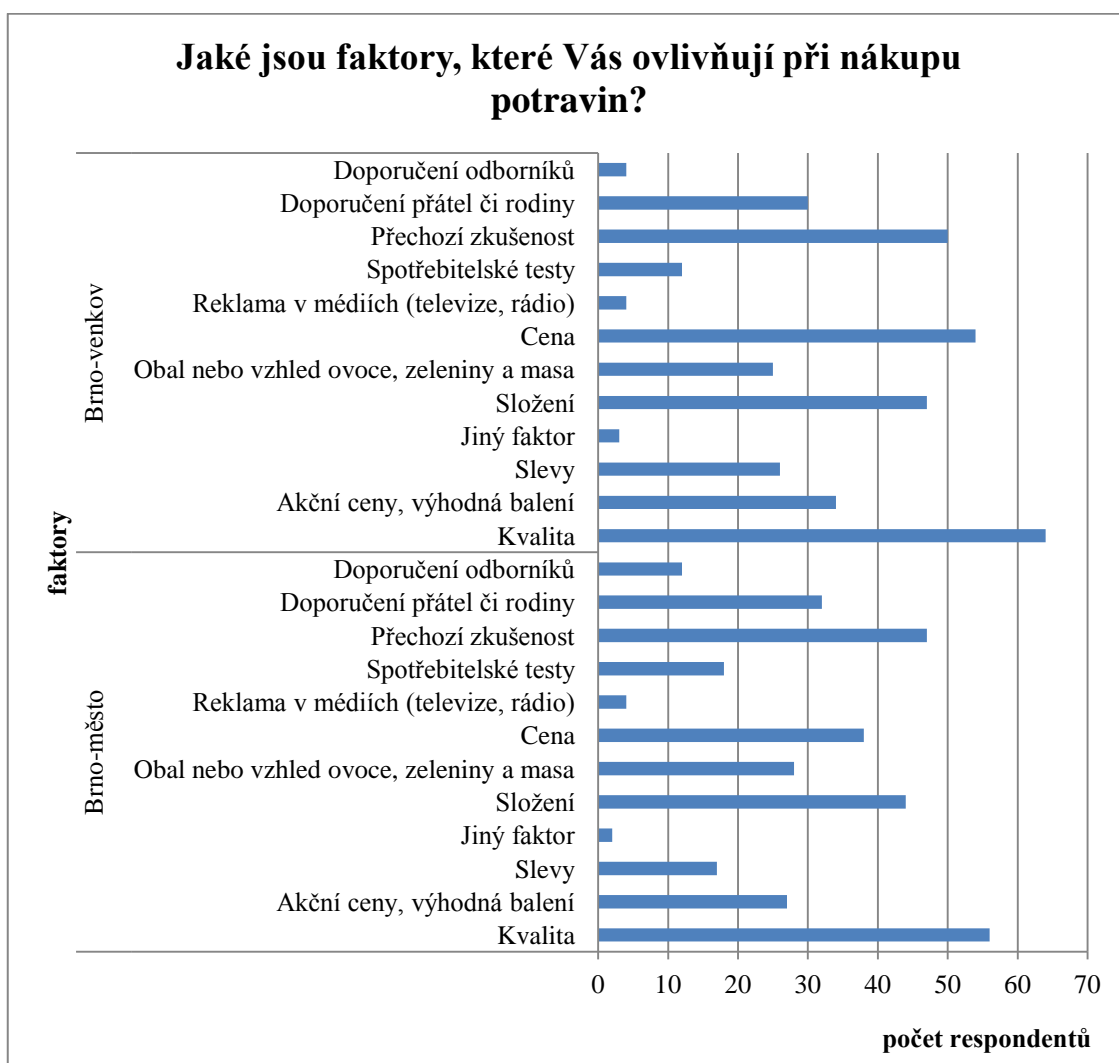
Obr. 14 Struktura respondentů dle věku a pohlaví v okresech Brno-město a Brno-venkov

5.1.2 Vyhodnocení stěžejních otázek dotazníkového šetření

Otázka č. 7: *Jaké jsou faktory, které Vás ovlivňují při nákupu potravin?*

Otázka č. 7 je zaměřena na faktory, které mohou ovlivňovat respondenty při nákupu potravin a umožňovala respondentům zaškrtnout více odpovědí. Mezi nejčastější faktory, které respondenti uvedli, patří kvalita (80 %), předchozí zkušenost (64,7 %), cena (61,3 %) a složení (60,7 %).

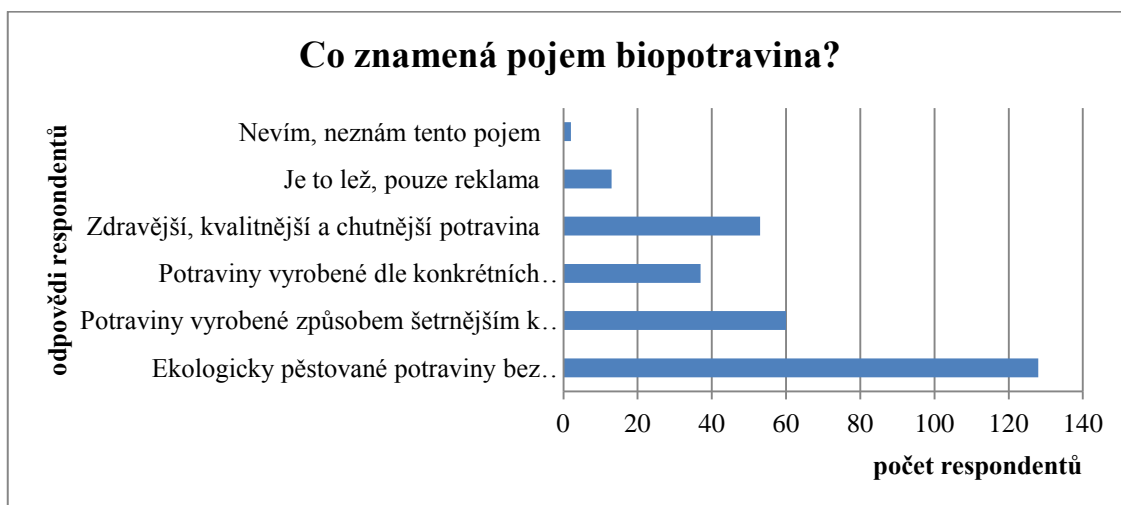
Respondenti uvedli i jiné než nabízené faktory např.: „nekupuji nic, kde jsou éčka, umělá aromata a jiné levné náhražky“, absence palmového oleje, místo výroby/produkce, výrobce ČR a původ (země), (obr. 15).

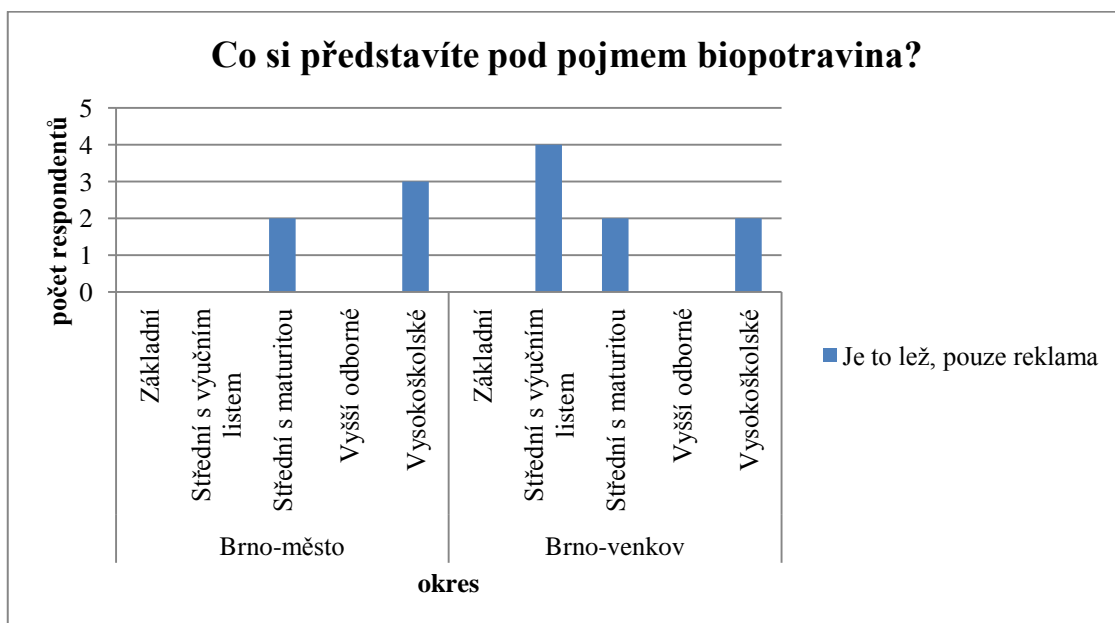
Obr. 15 Jaké jsou faktory, které Vás ovlivňují při nákupu potravin?

Otázka č. 8: Co si představíte pod pojmem biopotravina?

Otázka č. 8 je zaměřena na vnímání pojmu biopotravina, umožňovala zaškrtnout více odpovědí. Nejčastěji respondenti uváděli, že jde o ekologicky pěstované potraviny bez chemie, pesticidů a hnojiv (85,3 %). Že jsou biopotraviny lež, pouze reklama, uvedlo 8,9 % respondentů (obr. 16). Odpovědělo takto 17,4 % respondentů s výučním listem, 8,5 % vysokoškolsky vzdělaných respondentů a 6,6 % respondentů s maturitou (obr. 17).

Obr. 16 Co si představíte pod pojmem biopotravina?

Obr. 17 Co si představíte pod pojmem biopotravina dle vzdělání?

Otázka č. 9: *Myslíte si, že jsou biopotraviny zdravější než konvenčně vyráběné potraviny?*

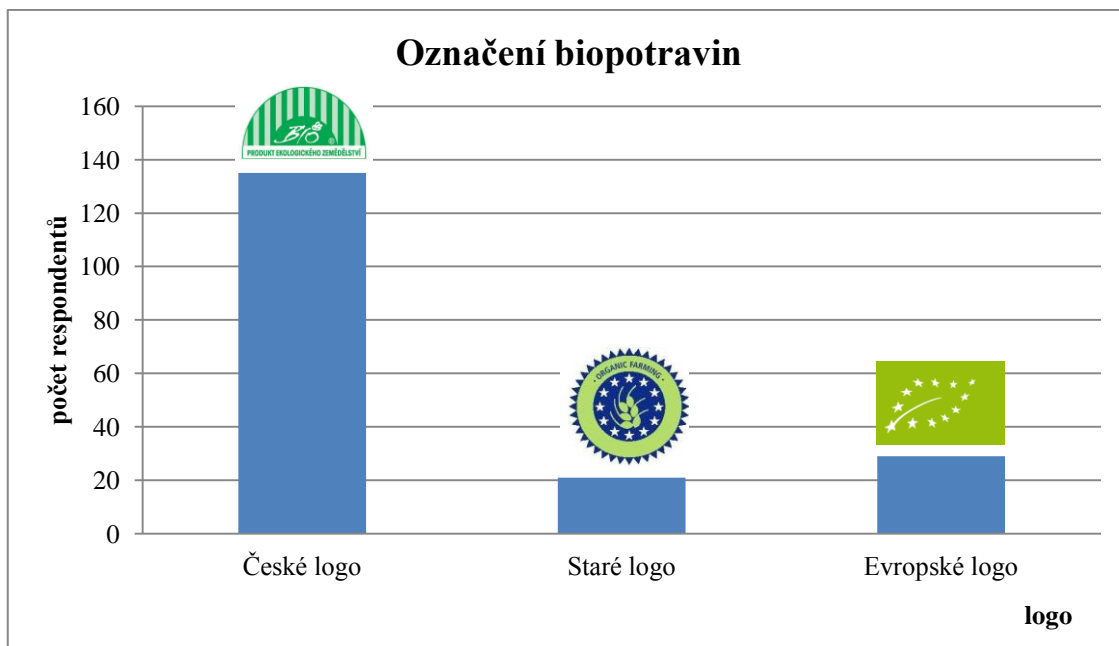
Z celkového počtu 150 respondentů, 72,7 % respondentů uvedlo, že si myslí, že jsou biopotraviny zdravější než konvenční potraviny, 14 % respondentů si to nemyslí a 13,3 % respondentů neví, jestli jsou biopotraviny zdravější. Hodnotíme-li odpovědi z pohledu vzdělanosti respondentů, 42,2 % respondentů s maturitou a 39,4 % vysokoškoláků si myslí, že jsou biopotraviny zdravější. Naopak o tom, že tomu tak není, jsou nejčastěji přesvědčeni respondenti s vyšším odborným vzděláním (4,8 %) a s výučním listem (14 %), (obr. 18).

Obr. 18 Myslíte si, že jsou biopotraviny zdravější než konvenčně vyráběné potraviny?

Otázka č. 10: *Který z obrázků podle Vás označuje biopotraviny?*

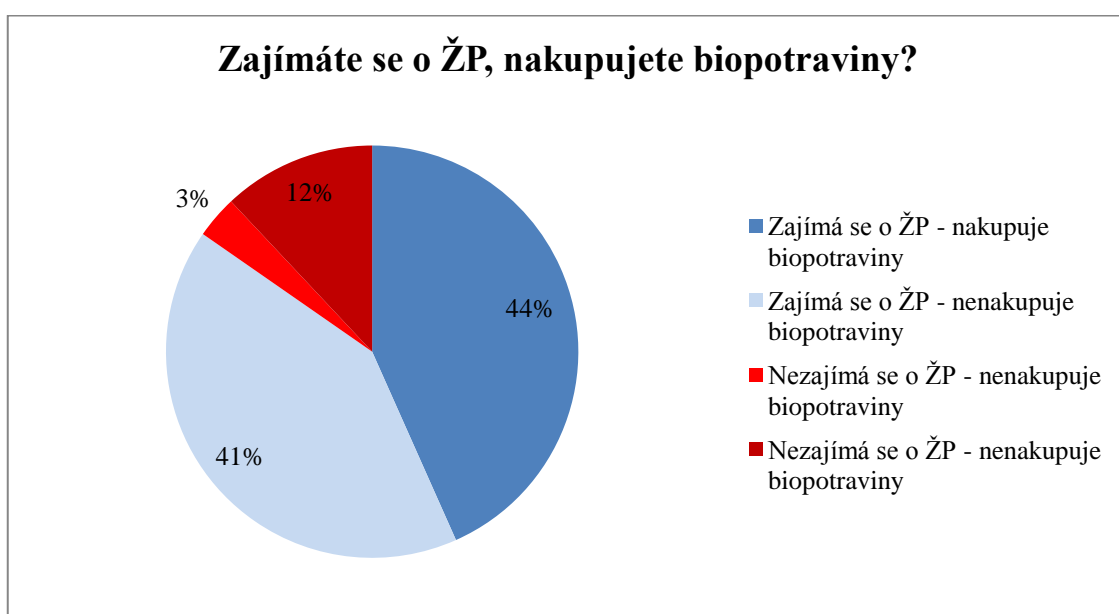
Respondenti měli na výběr ze tří možností. České logo uvedlo 90 % respondentů, dříve používané evropské logo uvedlo 14 % respondentů a aktuální logo EU uvedlo 19,3 % respondentů (obr. 19).

Obr. 19 Který z obrázků podle Vás označuje biopotravinu?

Otázka č. 11: Zajímáte se o životní prostředí?

Většina respondentů (84,7 %) uvedla, že se zajímá o životní prostředí a 15,3 % respondentů uvedlo, že se o životní prostředí nezajímá (obr. 20). V návaznosti na otázku č. 14, 51,2 % (65) respondentů z těch, kdo uvedli zájem o životní prostředí, také uvedlo, že kupují biopotravinu. Na druhou stranu, 5 z těch, kdo nakupují biopotravinu, zároveň uvedlo, že se o životní prostředí nezajímají.

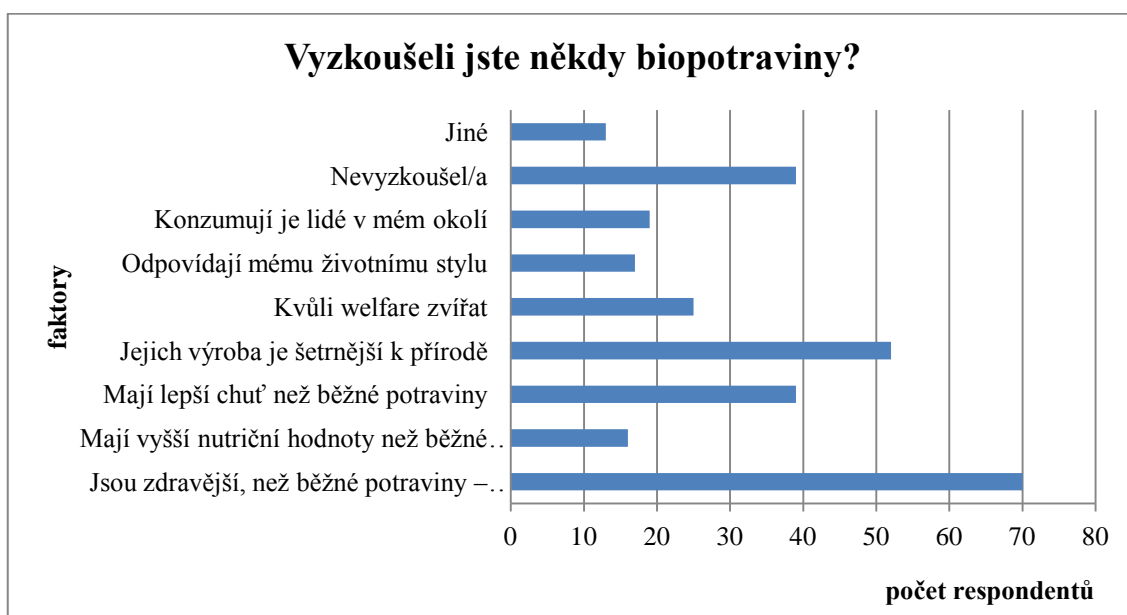

Obr. 20 Zajímáte se o životní prostředí?

Otázka č. 12: Vyzkoušeli jste někdy biopotraviny a proč?

Biopotraviny někdy vyzkoušelo 74 % (111) respondentů a 26 % (39) respondentů udává, že biopotraviny nikdy nevyzkoušeli. 46,7 % (70) respondentů uvedlo, že biopotraviny jsou zdravější než běžné potraviny – neobsahují tolik škodlivin, dále 34,7 % (52) respondentů uvedlo, že je jejich výroba šetrnější k přírodě a 26 % (39) respondentů uvedlo, že biopotraviny mají lepší chuť než běžné potraviny.

Respondenti také uváděli i jiné faktory, např.: „vyzkoušel, ale nejsem přesvědčený o tom, že jsou kvalitnější než běžné potraviny“, „pouze produkty vlastního domácího zemědělství“, „konzumuji pravidelně: domácí bio produkty“, „v poslední době jsem biopotravinami znejistěla, mám obavy, že je to jen pouhý klam na lidi“, „vyrábím si potraviny v biokvalitě sám - ovšem bez certifikace“, „pokud ano, tak ne vědomě a nevyhledávám je“ (obr. 21).

Obr. 21 Vyzkoušeli jste někdy biopotraviny a proč?

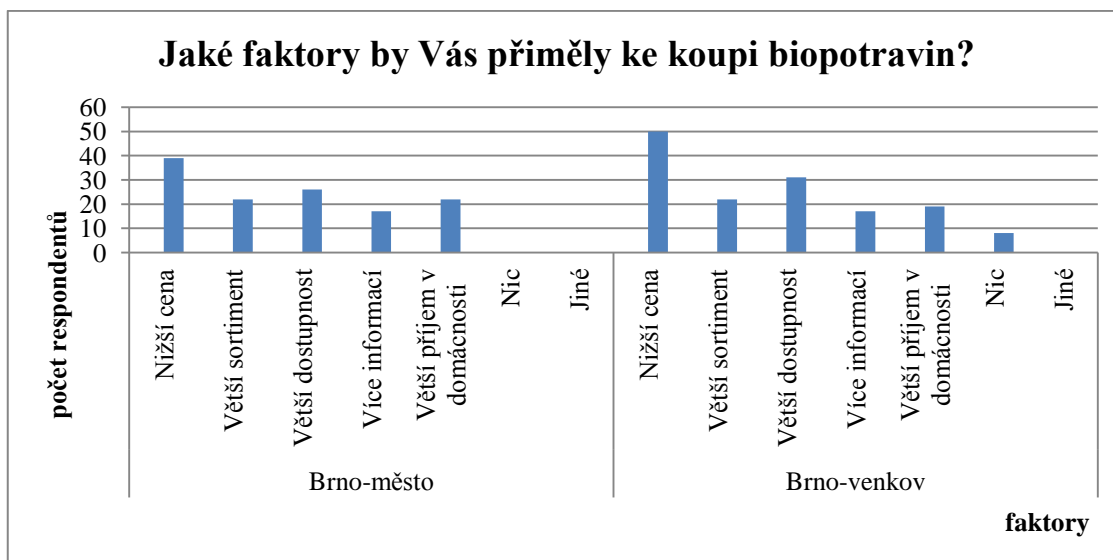
Otázka č. 13: Jaké faktory by Vás přiměly ke koupi biopotravin?

Z grafu (obr. 22) je patrné, že cena je hlavní faktor, který by respondenty přiměl ke koupi biopotravin (59,3 % tj. 89 odpovědí). Tato odpověď je jednoznačně nejčastěji uváděnou odpovědí respondentů na tuto otázku, jak v okrese Brno-město (43,8 %, 39 odpovědí), tak v okrese Brno-venkov (56,2 %, 50 odpovědí).

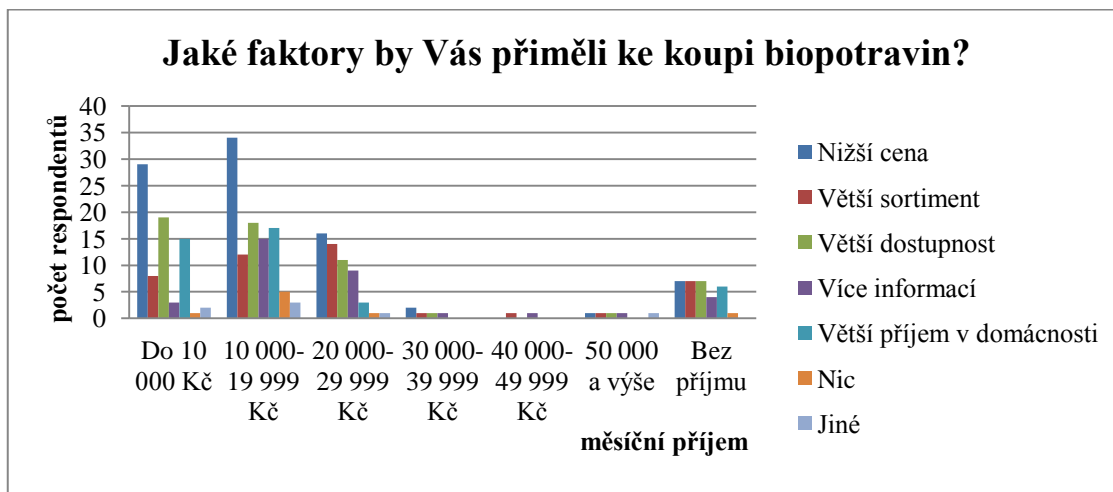
Faktor ceny uvádí respondenti ve všech příjmových skupinách včetně té nejvyšší (s příjmy nad 50 000 Kč). Respondenti s příjmy 0–19 999, resp. 20 000–29 999 Kč uvádí, že by

kupovali více biopotravin, pokud by měli vyšší příjem. U vyšších příjmových skupin se ale tato odpověď již nevyskytuje (obr. 23).

Mezi jiné faktory, které respondenti uvedli, patří: „v dnešní době není nic bio, je to jen reklamní klam“, „rozhoduje složení, cena a zdraví“ a „nikdy jsem nad tím nepřemýšlel“.

Obr. 22 Jaké faktory by Vás přiměly ke koupi biopotravin?

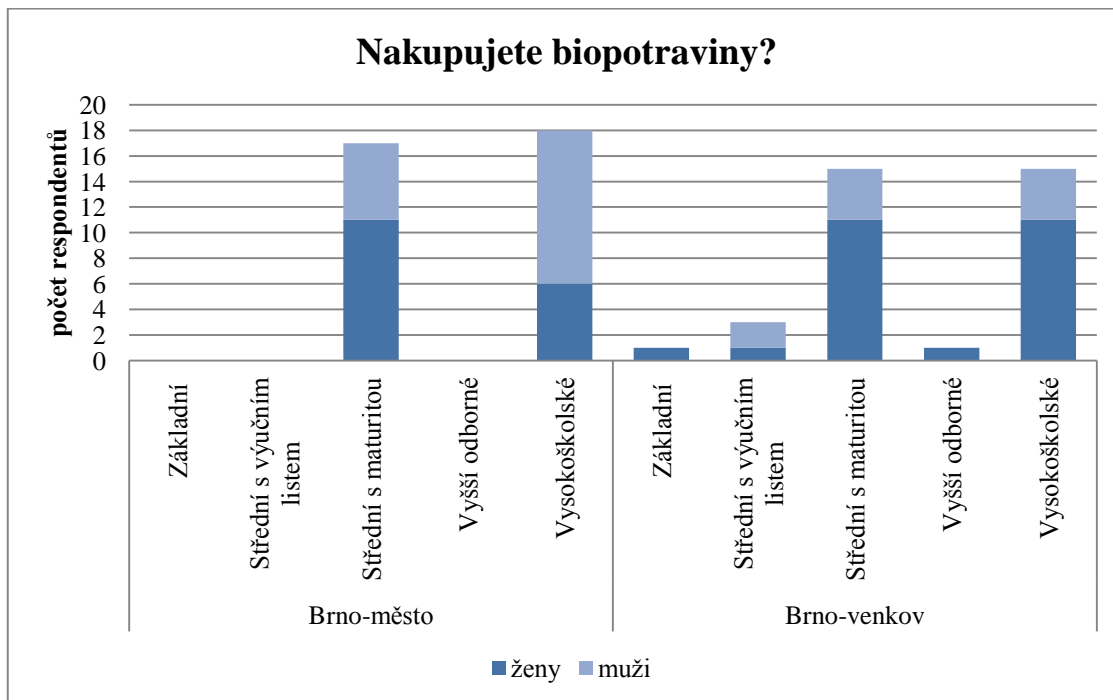

Obr. 23 Jaké faktory by Vás přiměly ke koupi biopotravin dle měsíčního příjmu?

Otázka č. 14: Nakupujete biopotraviny?

Z celkového počtu 150 respondentů nakupuje biopotraviny 46,6 % respondentů, ale 53,3 % dotázaných biopotraviny nenakupuje vůbec. Dotazované ženy nakupují biopotraviny o něco častěji než muži (60 % versus 40 %). Z dotazníkového šetření

vyplývá, že biopotraviny nakupují převážně respondenti se středním vzděláním s maturitou (45,7 %) a s vysokoškolským vzděláním (47,1 %), (obr. 24).

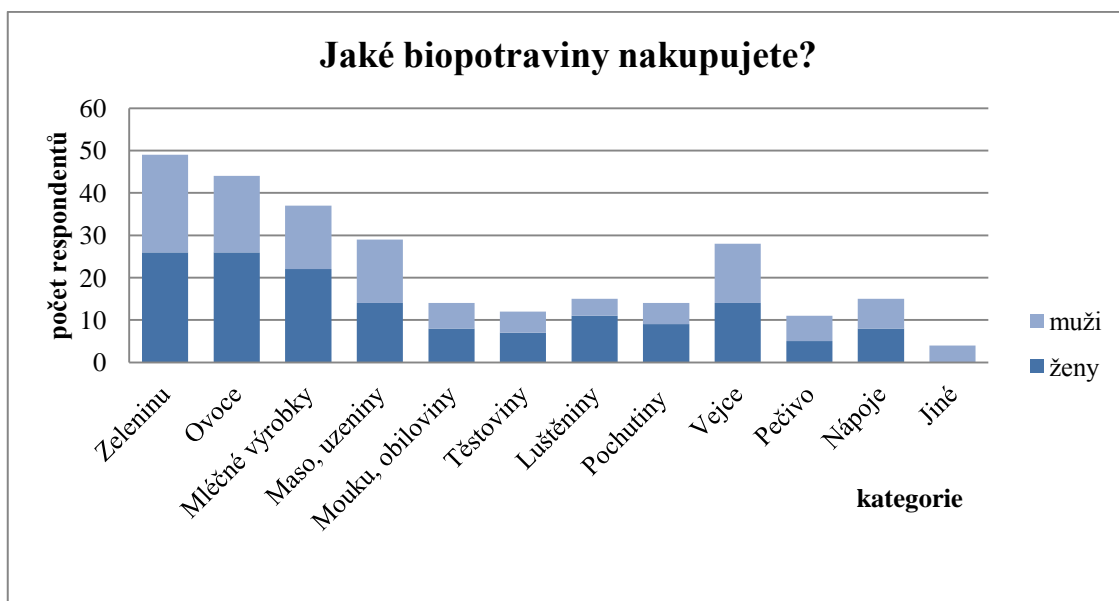

Obr. 24 Struktura respondentů, kteří nakupují biopotraviny dle pohlaví, vzdělání a místa bydliště?

Další okruh otázek byl adresovaný jen respondentům, kteří biopotraviny nakupují.

Otázka č. 15: *Jaké biopotraviny nakupujete?*

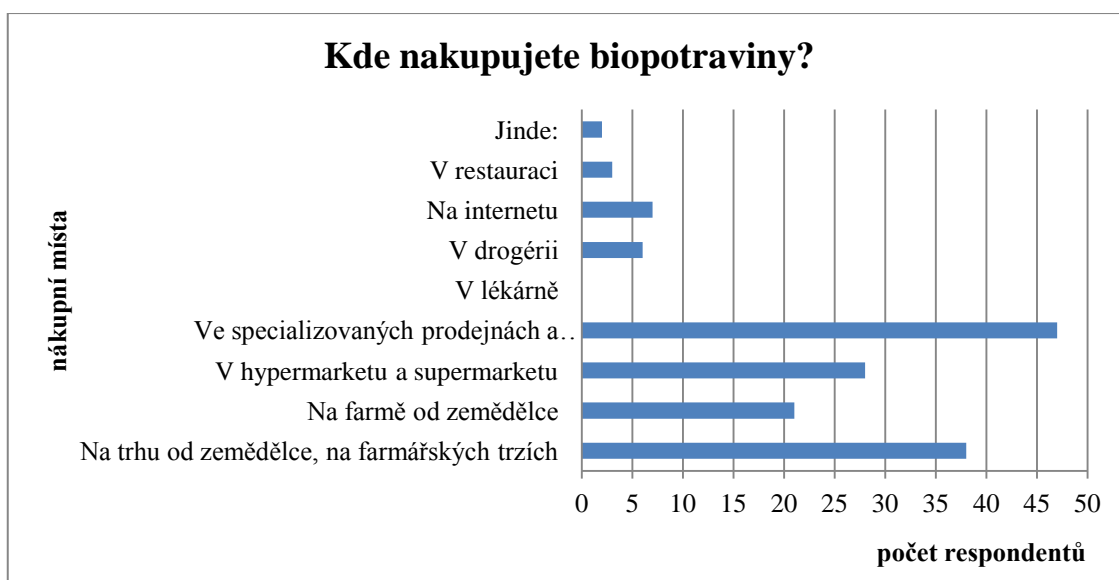
Spotřebitelé mohli vybírat z více možností. Nejčastější nakupovanou položkou jsou: zelenina (68,1 %, 49 odpovědí), dále ovoce (61,1 %, 44 odpovědí) a mléčné výrobky (51,4 %, 37 odpovědí). Méně častými nakupovanými biopotravinami jsou dle odpovědí respondentů - těstoviny (16,7 %, 12 odpovědí), luštěniny (20,8 %, 15 odpovědí) a pečivo (15,3 %, 11 odpovědí), (obr. 25).

Obr. 25 Jaké biopotraviny nakupujete?

Otázka č. 16: Kde nakupujete biopotraviny?

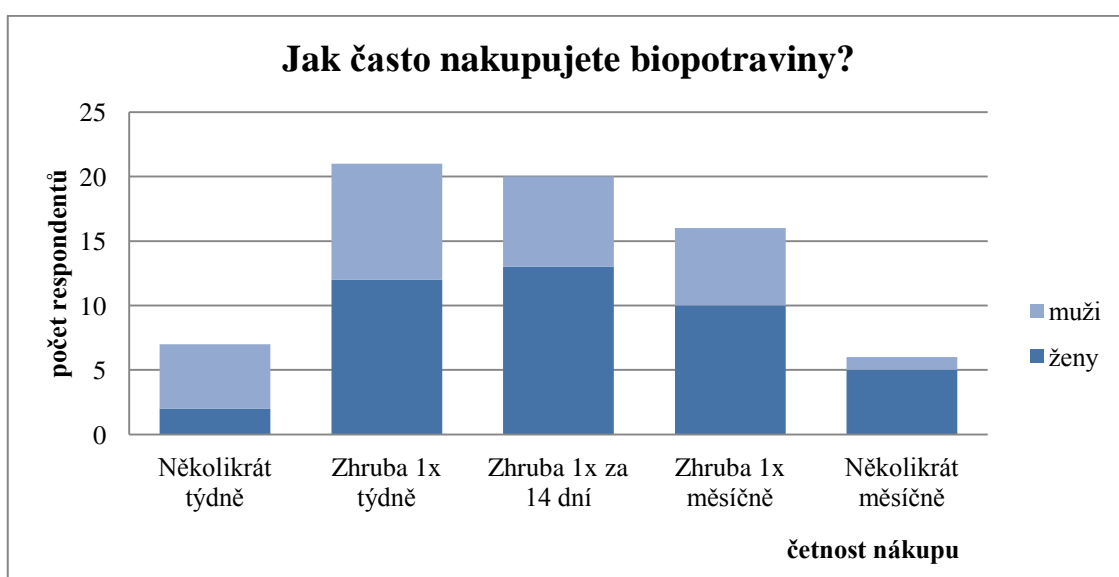
Ve specializovaných prodejnách a prodejnách zdravé výživy nakupuje 64,4 % (47) respondentů, dále 52,1 % (38) respondentů nakupuje na trhu od zemědělce a na farmářských trzích a 38,4 % (28) respondentů nakupuje biopotraviny v hypermarketu a supermarketu. Naopak ani jeden respondent nenakupuje biopotraviny v lékárně (obr. 26).

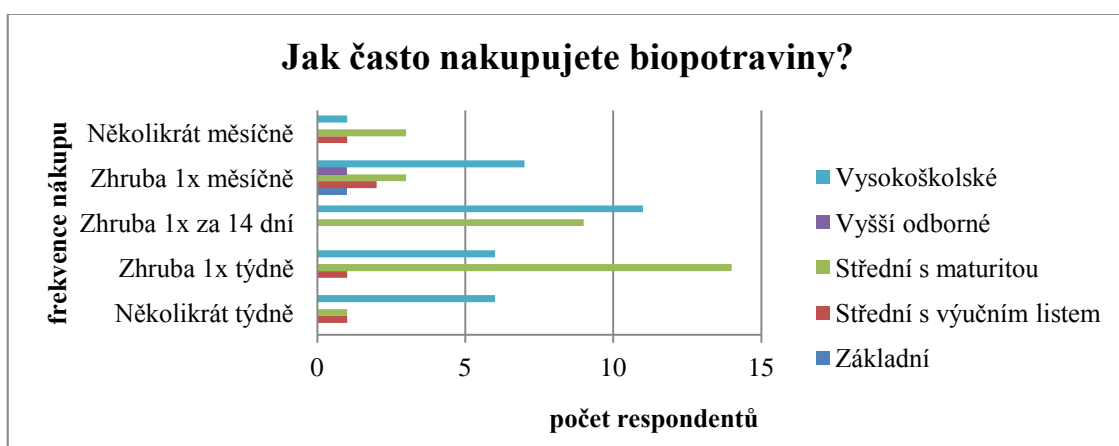
Obr. 26 Kde nakupujete biopotraviny?

Otázka č. 17: Jak často nakupujete biopotraviny?

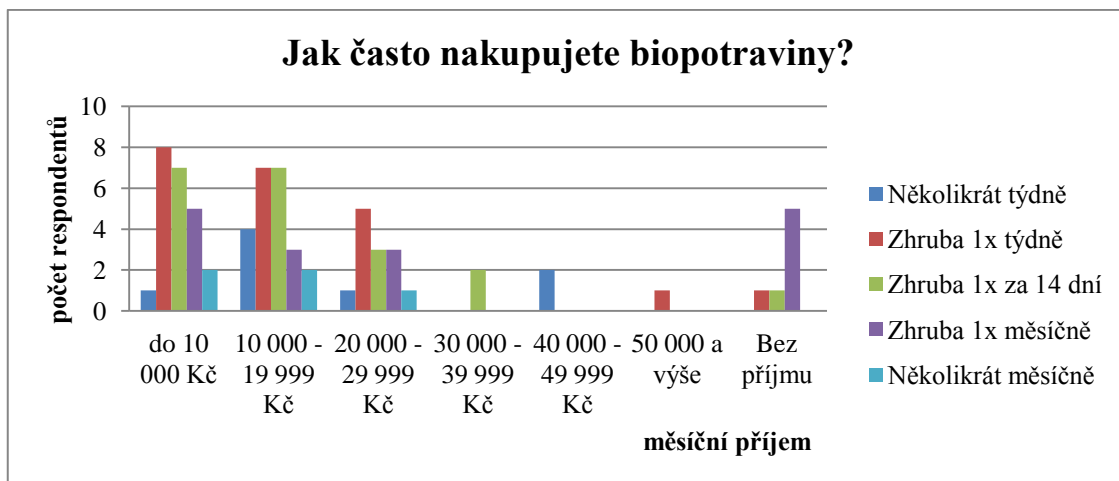
Z celkového počtu 150 respondentů nakupuje biopotraviny 70 lidí, z toho zhruba 1x týdně podniká nákup 30 % (21) respondentů. S touto frekvencí podniká nákup 28,5 % (12) z žen a 32,1 % (9) z mužů (obr. 27) a nejčastěji takto odpovídali respondenti se středoškolským vzděláním s maturitou (46,7 % z této kategorie vzdělání), (obr. 28) a respondenti s příjmem 20 000–29 999 Kč (38,5 % z této kategorie), (obr. 29). Vysokoškolsky vzdělaní respondenti nejčastěji volí frekvenci nákupu jednou za 14 dní (obr. 28).

Obr. 27 Jak často nakupujete biopotraviny?

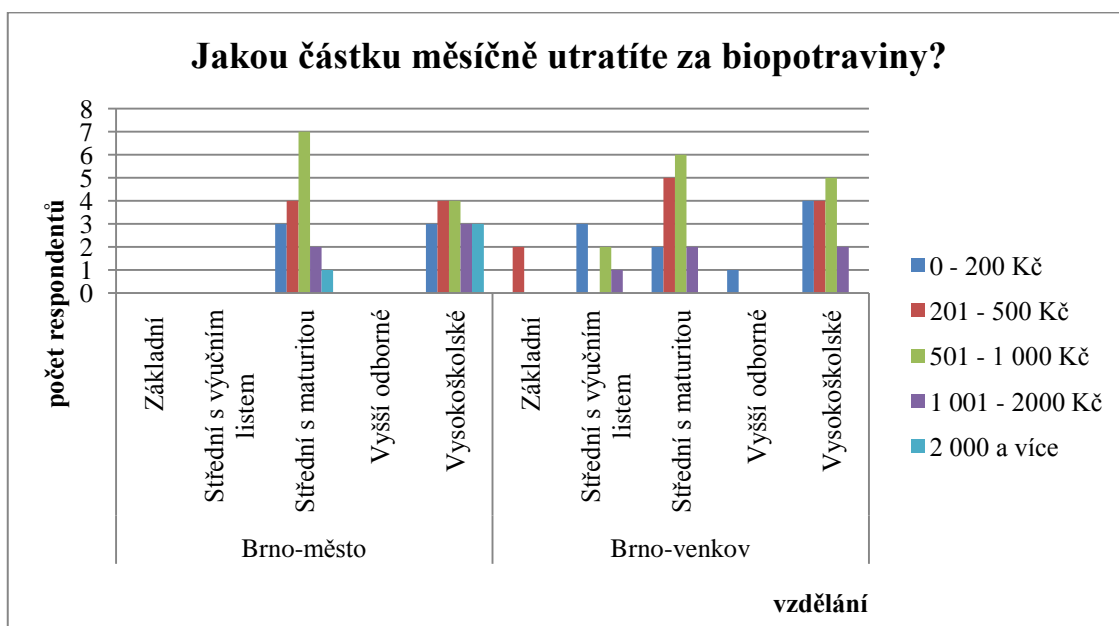
Obr. 28 Jak často nakupujete biopotraviny dle vzdělání?

Obr. 29 Jak často nakupujete biopotraviny dle měsíčního příjmu?

Otázka č. 18: Jakou částku asi měsíčně utratíte ve Vaší domácnosti za biopotraviny?

Z výsledků průzkumu je zřejmé, že nejvíce (32,9 %, 24) respondentů vydá měsíčně za biopotraviny částku 501–1000 Kč. Z nich je 54,2 %, tj. 13 respondentů se středním vzděláním ukončeným maturitou a 37,5 %, tj. 9 respondentů s vysokoškolským vzděláním. Tito respondenti nakupují biopotraviny relativně často (převážně 1x týdně resp. 1x za 14 dní), a utratí za ně relativně vyšší částku, významně převyšující průměrnou útratu na osobu v ČR (do 200 Kč), (obr. 30).

Obr. 30 Jakou částku asi měsíčně utratíte ve Vaší domácnosti za biopotraviny?

5.2 Diskuze

Výsledky dotazníkového šetření jsem porovnávala s výsledky průzkumů, které si nechalo vypracovat Ministerstvo zemědělství. Na spotřebitelské zkušenosti s produkty EZ se zaměřil výzkum společnosti Gfk z roku 2007. V roce 2010 realizovalo MZe další výzkum, který byl provedený společností Stem/Mark, tento výzkum byl zaměřený na povědomí a nákupní chování v oblasti biopotravin. Po komunikačních kampaních bylo cílem zjistit povědomí české veřejnosti o ekologickém zemědělství, biopotravinách a značkách biopotravin. Následoval výzkum z roku 2014 společností Median, cílem výzkumu bylo zmapovat nakupování biopotravin v domácnostech, zjistit bariéry pro rozšíření nakupování biopotravin, postoje populace k biopotravinám a vnímání log spojených s biopotravinami.

Dotazníkový průzkum poptávky po biopotravinách vyplnilo 150 respondentů z okresů Brno-město a Brno-venkov, které spadají do Jihomoravského kraje. Na území těchto okresů převládá konvenční způsob zemědělství. Tyto faktory mohou ovlivňovat poptávku po biopotravinách.

Dle Ministerstva zemědělství (2014) roste počet obyvatel, kteří biopotraviny nakupují (z 37 % v roce 2010 vzrostl na 41 % v roce 2014).

V dotazníkovém šetření bylo také zjišťováno vnímání dotazovaných pojmu biopotravina. Nejčastější odpovědi respondentů v obou okresech bylo, že biopotraviny jsou ekologicky pěstované potraviny bez chemie, pesticidů a hnojiv (85,3 % tj. 128 odpovědí), dále že biopotraviny jsou potraviny vyrobené dle konkrétních pravidel a podle těchto pravidel certifikované (40 % tedy 60 odpovědí) a 35,3 % (53) respondentů uvedlo, že jsou zdravější, kvalitnější a chutnější. Pokud tato čísla srovnáme s výsledky stejné otázky, která byla součástí průzkumu Ogilvy & Mather z roku 2010, je patrné, že se výsledky neliší. Většina respondentů uvedla, že jde o ekologicky pěstované potraviny bez chemických zásahů (74 %), jsou zdravější a kvalitnější (22 %), (Stem/Mark, 2010).

72,7 % (109) respondentů si myslí, že jsou biopotraviny zdravější než konvenčně vyráběné potraviny, zejména respondenti se středoškolským vzděláním ukončeným maturitou (42,2 %, 46 odpovědí) jsou tohoto názoru. Dle Brože (2008) se spotřebitelé čím dál tím více zaměřují na kvalitu potravin. V zahraničí roste poptávka po produktech ekologického zemědělství a lidé značku bio chápou jako označení pro vysokou kvalitu potravin, která se vyznačuje skvělou přírodní chutí. Motivací k nákupu

biopotravin se stávají zdravotní přínosy (Givens, 2008). Zákazníci nejčastěji nakupují biopotraviny, protože je považují za zdravější oproti konvenčním potravinám (MZe, 2014). Ve výzkumu Ogilvy & Mather z roku 2010 lidé také uvedli, že jsou biopotraviny kvalitnější než konvenčně vyráběné potraviny (71 %), (Stem/Mark, 2010). Kristiansen a kol. (2006) uvádí, že konvenční potraviny mají nižší obsah vitamínu C než biopotraviny.

Co se týče označování biopotravin, povědomí o českém logu, bylo vyšší než u evropského loga. Národní značku uvedlo 90 % (135) respondentů a 19,3 % (29) respondentů uvedlo evropské značení biopotravin. Na značku ekologického zemědělství se také zaměřil průzkum vypracovaný pro Ministerstvo zemědělství v roce 2014, téměř polovina z dotazovaných nedokázala značku vůbec určit. Pouze 24 % respondentů označilo správně evropské logo a 72 % respondentů označilo správně národní logo. Výsledek Ministerstvo porovnávalo s předchozími lety a uvedlo, že znalost loga bioproduktů pro ČR i pro EU oproti roku 2010 (logo ČR 54 % a logo EU 9 %) významně vzrostla (Median, 2014).

Z výsledků výzkumu je zřejmé, že se o životní prostředí zajímá většina dotazovaných (84,7 % tj. 127 odpovědí). Výsledky průzkumu jsou totožné s výsledky průzkumu Ministerstva zemědělství z roku 2007, ve kterém se téměř všichni dotazovaní respondenti zajímali o šetrný přístup k životnímu prostředí (GfK, 2007). Respondenti (79 %), kteří někdy vyzkoušeli biopotraviny, uvádí jako druhý nejčastější důvod právě to, že jejich výroba je šetrnější k přírodě.

Vyšší cena omezuje respondenty v nákupu biopotravin, 59,3 % (89) dotazovaných uvedlo, že by je nižší cena přiměla ke koupi biopotravin. Druhou nejčastější odpovědí respondentů byla větší dostupnost (38 %, 57 odpovědí). Třetí nejčastější odpovědí respondentů (29,3 % tj. 44 odpovědí) byl větší sortiment. Dle výzkumu vypracovaného společností Median pro Ministerstvo zemědělství z roku 2014, se největší bariérou pro nákup biopotravin, stala také cena (73 %), (MZe, 2014). Z literatury vyplývá, že cena není rozhodujícím faktorem při nákupu biopotravin. Ze studie z roku 2009 provedené v Německu, která se zabývala tematikou reakce spotřebitelů na cenu biopotravin, vyplynulo, že ochota spotřebitelů zaplatit není podmíněna cenou biopotravin (Bio-info, 2009).

Nejčastěji nakupovanými biopotravinami se staly v okrese Brno-město zelenina (71 %), ovoce (68,6 %) a mléčné výrobky (54,3 %) a v okrese Brno-venkov zelenina

(69 %), mléčné výrobky (52 %) a ovoce (49 %), což se liší od výzkumu pro Ministerstvo zemědělství z roku 2007, kde respondenti uvedli, že nejvíce nakupují mléčné výrobky, pečivo a těstoviny (Gfk, 2007).

Nejčastějším místem nákupu biopotravin jsou dle výsledku průzkumu specializované prodejny a prodejny zdravé výživy (64,4 % tj. 47 odpovědí), dotazovaní nakupují biopotraviny na trhu od zemědělce, nebo na farmářských trzích (52,1 % tj. 38 odpovědí) a v hypermarketu a supermarketu (38,4 % tj. 28 odpovědí). Tyto odpovědi nejsou zcela srovnatelné s výsledky výzkumů z roku 2014 pro Ministerstvo zemědělství, kde se nejčastějším místem nákupu staly trhy (62 %), hypermarkety a supermarkety (44 %) a specializované prodejny (40 %), (Median, 2014). Spotřebitelé nakupují biopotraviny v hypermarketu nebo supermarketu, přestože je v bioprodejnách větší sortiment těchto produktů. Roli hraje cena, jelikož v těchto prodejnách jsou biopotraviny dražší (Ekolist, 2011).

Z výzkumu je zřejmé, že dotazovaní nejvíce nakupují biopotraviny zhruba 1x týdně (30 %) a měsíčně utratí částku 501–1 000 Kč (32,9 %), nejvyšší částku utratí lidé ve věku 19–35 let, což se liší od výzkumu Ogilvy & Mather, kde dotazovaní uvedli, že nakupují biopotraviny pravidelně minimálně 1x za měsíc (35 %) a měsíčně utratí částku do 500 Kč (19 %). Nejvyšší částku utratí lidé do 29 let (Stem/Mark, 2010).

Z výsledků výzkumu vyplývá, že poptávka po biopotravinách je stejná, jak v okrese Brno-město tak v okrese Brno-venkov. Biopotraviny nejčastěji nakupují ženy ve věku 19-35 let z okresu Brno-venkov se středoškolským vzděláním zakončeným maturitou, s příjmem 10 000–19 999 Kč. Respondenti nakupují biopotraviny, protože jsou zdravější (70 % tj. 49 odpovědí), jejich výroba je šetrnější k přírodě (54,3 % tj. 38 odpovědí) a mají lepší chuť (41,3 % tj. 29 odpovědí). Dle Brože (2008) biopotraviny tvoří nejrychleji rostoucí segment trhu s potravinami.

6 ZÁVĚR

Závěrečná práce se věnovala ekologickému zemědělství a poptávce po jeho produktech v obcích různé velikosti na Brněnsku. Počet výrobců a spotřeba biopotravin v ČR neustále roste, lidé se začínají o biopotraviny čím dál tím více zajímat. Mezi silné stránky biopotravin patří dobře fungující kontrolní systém, který dohlíží nad dodržováním zákonných podmínek. Mezi slabé stránky biopotravin patří vyšší cena, menší sortiment a jejich nízká dostupnost.

Výzkum probíhal 6 měsíců v okresech Brno-město a Brno-venkov. Cílem bylo zjistit poptávku a informovanost spotřebitelů o biopotravinách. Na základě dat vyplývajících z průzkumu trhu, která jsem pro svoji práci zvolila je zřejmé, že biopotraviny jsou vnímány jako zdravý produkt. Z vědeckých výzkumů vyplynulo, že některé biopotraviny obsahují více živin např. biomléko obsahuje více omega-3 mastných kyselin, biozelenina a bioovoce obsahují více vitamínu C, nepoužívají se při jejich výrobě syntetická barviva a umělá aromata atd.

Bylo zjištěno, že spotřebitelé chtějí nákupem biopotravin přispět k nižšímu znečištění životního prostředí chemickými látkami. V současné době mají spotřebitelé průměrnou představu o tom, co znamená pojem biopotravina. Nejvíce biopotraviny nakupují ženy. Největší bariérou pro nákup biopotravin je cena a jejich menší dostupnost. Nejčastěji nakupovanými položkami jsou zelenina, ovoce a mléčné výrobky. Respondenti uvedli, že nejčastěji nakupují biopotraviny ve specializovaných prodejnách a prodejnách zdravé výživy, v hypermarketech a supermarketech. Bylo zjištěno, že ve sledovaných maloobchodních řetězcích se nabídka biopotravin neustále rozšiřuje. V roce 2013 celkový počet biopotravin činil 2 809 položek. Největší nabídku biopotravin v ČR má dm drogerie a Globus pod značkou AlnaturA. Největšími dodavateli biopotravin jsou AlnaturA a Hipp Czech.

ČR patří mezi deset zemí světa s nejvyšším podílem ploch EZ na celkové zemědělské půdě. V EZ roste od roku 1990 výměra ekologicky obhospodařovaných ploch, v roce 2015 byla celková výměra ekologicky obhospodařovaných ploch 503 tis. ha, což představuje podíl 12 % z celkové výměry zemědělské půdy ČR (cílem bylo do roku 2015 dosáhnout 15% podílu). Cílem nově schváleného Akčního plánu je dosáhnout 15% podílu ekologických ploch na celkové zemědělské půdě a dosáhnout 20% podílu orné půdy z celkové výměry půdy v EZ. V roce 2015 hospodařilo v ČR 4 175 ekofarem. Naopak průměrná velikost ekofarmy od roku 2001 klesá. K hlavním

oblastem EZ patří méně příznivé horské a podhorské oblasti (s tím souvisí i užití půdy, kdy v ČR dominují v EZ trvalé travní porosty v roce 2014 s výměrou přes 410 tis. ha, podíl travních porostů na celkové výměře v EZ zůstává okolo 83 %).

V ČR systém EZ ještě nedosáhl svého potenciálu a je stále málo rozvinutý trh s biopotravinami i bioprodukty. Přestože poptávka dlouhodobě roste, celková i průměrná spotřeba biopotravin (na osobu) je za průměrem západní Evropy. Stále existuje potenciál ve zvýšení nákupu biopotravin, jelikož 60 % populace biopotraviny vůbec nekupuje. Pro některé komodity v ČR chybí zpracovatelské kapacity, tudíž nemají odbyt nebo jsou zařazeny do konvenčního způsobu zpracování. Spotřebitelé také nemají dostatek informací o biopotravinách a přínosech EZ (realizovat odbytové poradenství pro farmy, bioovoce a biozelenina do škol, návštěvy na vzorových farmách apod.).

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografické publikace

BIOINSTITUT, 2007: *Praktická příručka č. 3: 90 argumentů pro ekologické zemědělství*. Olomouc: Bioinstitut, 19 s. ISBN 978-80-87080-07-8

ČERVENKA, J. - KOVÁŘOVÁ, K., 2005: *Biopotraviny*. 1. vyd. Praha: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 111 s. ISBN 80-213-1404-4.

DROBNÍČEK, L. - PEŠÁN, J., 2010: *Jak na faremní prodej ze dvora*. 1. Vyd. Klatovy, 104 s. ISBN 978-80-903851-6-0.

DVORSKÝ, J. - URBAN, J., 2014: *Základy ekologického zemědělství*. 2. vyd. Náměšť nad Oslavou, 114 s. ISBN 978-80-7401-098-9

GIVENS, D. a kol., 2008: *Health benefits of organic food: Effect of the environment*. Cambridge, 315 s. ISBN 978-1-84593-459-0

HRABALOVÁ, A., 2014: *Ročenka ekologického zemědělství v České republice*. Praha, 52 s. ISBN 978-80-7434-139-7

HRABALOVÁ, A., 2012: *Ročenka ekologického zemědělství v České republice*. Praha, 52 s. ISBN 978-80-7434-139-7

HRADIL, R., 2001: *Manuál pro prodejce biopotravin*. Šumperk: Svaz ekologických zemědělců PRO-BIO, 40 s.

KRISTIANSEN, P. a kol., 2006: *Organic agriculture: a global perspective*. Australia, 436 s. ISBN 978-1-845931-69-8.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ, 2010: *Akční plán pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2011 – 2015*. Praha, 36 s. ISBN 978-80-7434-007-9

MOUDRÝ, J. - PRUGAR, J., 2002: *Biopotraviny: hodnocení kvality, zpracování a marketing*. Praha: Ústav zemědělských a potravinářských informací, 34 s. Příručka ekologického zemědělce. ISBN 80-7271-111-3.

ŠARAPATKA, B. - URBAN, J. a kol., 2006: *Ekologické zemědělství v praxi*. Šumperk: PRO-BIO, 502 s. ISBN 80-87080-00-9.

ŠARAPATKA, B. - URBAN, J., 2005: *Ekologické zemědělství (II. díl)*. 1. vyd. Šumperk: PRO-BIO, 334 s. ISBN 80-903583-0-6.

VÁCLAVÍK, T., 2008: *Český trh s biopotravinami*. Praha. ISBN 978-80-254-2032-4

WILLER, H. - LERNOUD, J., 2014: *The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends*. FiBL, IFOAM, 304 s. ISBN 978-3-944372-06-8

ŽIŽLAVSKÝ, J. a kol., 2008: *Chov hospodářských zvířat*. V Brně: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 209 s. ISBN 978-80-7157-615-0

Zákony, nařízení

Nařízení Rady 834/2007, o ekologické produkci a označování ekologických produktů.

Nařízení Komise 889/2008, o ekologické produkci a označování ekologických produktů, pokud jde o ekologickou produkci, označování a kontrolu.

Zákon č.242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství.

Elektronické zdroje

Bioakademie. *Podpora a kvalita produkce v ekologickém zemědělství* [online][cit. 7. 6. 2015]. Dostupné z: <<http://www.pro-bio.cz/bioakademie/>>

Bio-info. *Cena nemusí být nejdůležitější bariérou pro nákup biopotravin*. [online] [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <<http://www.bio-info.cz/vzdelavani/cena-nemusi-byt-nejdulezitejsi-barierou-pro-nakup/>>

Bio-info. *Nová studie*. Bio-info, [online] [cit. 28. 1. 2016]. Dostupné z: <<http://www.bio-info.cz/zpravy/nova-studie-zjistila-vyrazne-rozdily-mezi-bio-a-konvencnimi/>>

Bio-info. *Biomléko*. [online][cit. 28. 1. 2016]. Dostupné z: <<http://www.bio-info.cz/zpravy/biomleko-obsahuje-o-60-procent-vice-zdravi-prospesnych-latek/>>

Biospotřebitel. *Proč jíst bio.* [online] [cit. 2. 2. 2016]. Dostupné z: <<http://biospotrebitel.cz/chci-znat-bio/proc-jist-bio/>>

Brož, F., 2008: *Biopotraviny a marketing.* [online] [cit. 1. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.m-journal.cz/cs/marketing/nove-trendy/bio-potraviny-a-marketing__s302x476.html/>

Česká technologická platforma pro ekologické zemědělství. *Přísnější evropské limity.* [online][cit. 29. 1. 2016]. Dostupné z: <<http://www.ctpez.cz/cz/prisnejsi-evropske-limity-pro-rezidua-v-biopotravinach-ceska-republika-je-jiz-ma/>>

Český statistický úřad. *Charakteristika Jihomoravského kraje.* [online][cit. 6. 3. 2016]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/11280/17987574/charakteristika_JMK_rocenka.pdf/b4c85ddc-e281-4019-8bab-2cad0746ee59?version=1.1/>

Česká technologická platforma pro ekologické zemědělství. *Prokázány jasné rozdíly mezi konvenční a bio produkcí mléka a masa.* [online][cit. 18. 2. 2016]. Dostupné z: <<http://www.ctpez.cz/cz/vyzkum/british-journal-of-nutrition-prokazany-jasne-rozdily-mezi-konvencni-a-bio-produkci-mleka-a-masa/>>

Ec. Europa, 2015: *Kvalita bioproduktů.* [online] [cit. 18. 2. 2016]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/agriculture/organic/consumer-trust/certification-and-confidence/food-quality/index_en.htm/>

Ekolist, 2011: *Biopotraviny jsou dvakrát dražší, pro spotřebitele je to překážka.* [online] [cit. 21. 4. 2016]. Dostupné z: <<http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/biopotraviny-jsou-dvakrat-drazsi-pro-spotrebitele-je-to-prekazka/>>

Falta D., Chládek G, 2014: *Ekologický chov krav bez tržní produkce mléka* in Kuchtík J. *Alternativní chovy zvířat* [online][cit. 5. 8. 2015]. Dostupné z: <http://web2.mendelu.cz/af_291_projekty2/vseo/print.php?page=2083&typ=html>

Gfk, 2007: *Biopotravina ano – ale co to je?* [online][cit. 1. 4. 2016]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/file/2561/GFK_BIO_z07_1_.pdf>

Jihomoravský kraj. *Stručná charakteristika Jihomoravského kraje*. [online] [cit. 28. 1. 2016]. Dostupné z:

<<http://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=27204&TypeID=2/>>

KEZ. *Parametry loga EU* [online][cit. 7. 6. 2015]. Dostupné z: <<http://www.kez.cz/parametry-loga-eu>>

Median. *Biopotraviny*. [online][cit. 7. 4. 2016]. Dostupné z: <<http://eagri.cz/public/web/file/341591/BioPotraviny2014.pdf>>

Ministerstvo zemědělství. *Ročenka EZ 2014*. [online][cit. 1. 2. 2016]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/file/434549/Roc_enka_EZ_2014_net.pdf>

Ministerstvo zemědělství. *Ekologické zemědělství*. [online] [cit. 10. 7. 2015]. Dostupné z: <<http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi>>

Ministerstvo zemědělství. *Základní statistické údaje ekologického zemědělství k 31. 12. 2012*. [online][cit. 5. 6. 2015]. Dostupné z: <<http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/statistika-a-pruzkumy/>>

Ministerstvo zemědělství. *Loga a značení*. Ministerstvo zemědělství, 2014 [online] [cit. 7. 6. 2015]. Dostupné z: <<http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/loga-a-znaceni/>>

Ministerstvo zemědělství. *Biopotraviny – zpráva z průzkumu, 2014* [online] [cit. 3. 3. 2016]. Dostupné z: <<http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/aktuality/bio-potraviny-zprava-z-pruzkumu.html>>

Ministerstvo zemědělství. *Prodej ze dvora*. [online] [cit. 5. 8. 2015]. Dostupné z: <<http://eagri.cz/public/web/mze/potraviny/prodej-ze-dvora/>>

Ministerstvo zemědělství. *Český trh s biopotravinami v roce 2012 vzrostl*. [online] [cit. 4. 4. 2016]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/x2014_cesky-trh-s-biopotravinami-v-roce-2012.html>

Ministerstvo zemědělství. *Pravidla pro chov koní v ekologickém zemědělství*. [online] Ministerstvo zemědělství, [cit. 5. 8. 2015]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/file/283755/MP_1_2013.pdf>

Ministerstvo zemědělství. *Počet ekologických subjektů*. [online] Ministerstvo zemědělství, [cit. 28. 1. 2016]. Dostupné z: <<http://eagri.cz/public/app/eagriapp/EKO/Prehled/StatistikaPocetEP.aspx?stamp=1444134053038/>>

Ministerstvo zemědělství. *Počet ekologických subjektů*. [online] Ministerstvo zemědělství, [cit. 11. 2. 2016]. Dostupné z: <<https://eagri.cz/public/app/eagriapp/EKO/Prehled/Prehled.aspx?stamp=635907830340231092/>>

Risy, 2014: *Brno*. [online][cit. 1. 4. 2016]. Dostupné z: <<http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/detail?Zuj=582786>>

Stem/Mark, 2010: *Kvalitativní výzkum – povědomí a nákupní chování v oblasti biopotravin*. [online][cit. 1. 4. 2016]. Dostupné z: <<http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/biopotraviny/?pos=0>>

Synergy Marketing, 2006: *Potenciál Bio potravin na českém trhu*. [online] [cit. 01. 4. 2016]. Dostupné z: <eagri.cz/public/web/file/2559/BioVyzkum_zprava_Final.ppt>

ÚZEI. *Struktura ekologických zemědělců v ČR*. [online] [cit. 11. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.uzei.cz/data/usr_001_cz_soubory/bul1304.pdf>

8 SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obr. 1 Grafický znak bioproduktů a biopotravin používaný v ČR (biozebra)
- Obr. 2 Logo EU
- Obr. 3 Podíl odbytových míst na celkovém obratu biopotravin 2005–2013 (v %)
- Obr. 4 Vývoj počtu ekofarek dle krajů 2007–2014
- Obr. 5 Vývoj výměry EZ v krajích (ha) 2007–2014
- Obr. 6 Velikostní struktura ekofarek (v ha) 2007–2014
- Obr. 7 Mapa ČR a počet ekofarek a zastoupení výrobních zaměření
- Obr. 8 Počet zvířat (ks) 2007–2014
- Obr. 9 Živočišná bioprodukce (v litrech/kilech) 2007–2014
- Obr. 10 Vývoj počtu nabízených biopotravin 2009–2013
- Obr. 11 Kategorie biopotravin v maloobchodních řetězcích 2009–2013
- Obr. 12 Mapa Jihomoravského kraje
- Obr. 13 Struktura respondentů
- Obr. 14 Struktura respondentů dle věku a pohlaví v okresech Brno-město a Brno-venkov
- Obr. 15 Jaké jsou faktory, které Vás ovlivňují při nákupu potravin?
- Obr. 16 Co si představíte pod pojmem biopotravina?
- Obr. 17 Co si představíte pod pojmem biopotravina dle vzdělání?
- Obr. 18 Myslíte si, že jsou biopotraviny zdravější než konvenčně vyráběné potraviny?
- Obr. 19 Který z obrázků podle Vás označuje biopotraviny?
- Obr. 20 Zajímáte se o životní prostředí?
- Obr. 21 Vyzkoušeli jste někdy biopotraviny a proč?
- Obr. 22 Jaké faktory by Vás přiměly ke koupi biopotravin?
- Obr. 23 Jaké faktory by Vás přiměly ke koupi biopotravin dle měsíčního příjmu?
- Obr. 24 Nakupujete biopotraviny rozdělení dle pohlaví, vzdělání a místa bydliště?
- Obr. 25 Jaké biopotraviny nakupujete?
- Obr. 26 Kde nakupujete biopotraviny?
- Obr. 27 Jak často nakupujete biopotraviny?
- Obr. 28 Struktura respondentů, kteří nakupují biopotraviny dle pohlaví, vzdělání a místa bydliště?
- Obr. 29 Jak často nakupujete biopotraviny dle měsíčního příjmu?
- Obr. 30 Jakou částku asi měsíčně utratíte ve Vaší domácnosti za biopotraviny?

9 SEZNAM ZKRATEK

ČR - Česká republika

ČSÚ - Český statistický úřad

EHS - Evropské hospodářské společenství

ES - Evropská společenství

EU - Evropská unie

EZ - Ekologické zemědělství

Ha - hektar

ICEA - Informační centrum pro ekologické zemědělství

IFOAM - (International Federation of Organic Agriculture Movements) Mezinárodní
federace sdružení za organické zemědělství

KBTPM - krávy bez tržní produkce mléka

Kč - Koruna Česká

Kg - kilogram

KEZ - Kontrolní a certifikační organizace ekologického zemědělství

Ks - kusů

L - litr

Mil - milion

Mld - miliarda

Mze - Ministerstvo zemědělství

Sb. - Sbírký

SZIF - Státní zemědělský intervenční fond

T - tuna

Tis - tisíc

TTP - Trvalý travní porost

ZPF - Zemědělský půdní fond

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Dotazník

DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Vážená paní/ Vážený pane,

ráda bych Vás požádala o vyplnění následujícího dotazníku, který přispěje k vypracování mé diplomové práce na téma „Ekologické zemědělství a poptávka po jeho produktech v obcích různé velikosti na Brněnsku“.

Ekologické zemědělství je způsob hospodaření, které je v ČR a jiných zemích definováno zákonem a začalo se vyvíjet v 90. letech. Pouze ekologičtí zemědělci, kteří takto hospodaří, mají právo své produkty označovat jako BIO nebo EKO.

Tento dotazník je zcela anonymní a jeho vyplnění Vám nezabere příliš mnoho času. Cílem je získat informace o poptávce po produktech ekologického zemědělství. Získaná data budou souhrnně statisticky zpracována pro účely diplomové práce.

Děkuji Vám za ochotu.

Bc. Zuzana Skupenová,

studentka 2. ročníku Agronomické fakulty Mendelovy univerzity v Brně.

1 Jaké je Vaše pohlaví?

- Muž Žena

2 Kolik Vám je let?

- Do 18 19–35 36–48 49–65 65 a více let

3 Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- Základní
- Střední s výučním listem
- Střední s maturitou
- Vyšší odborné
- Vysokoškolské

4 Jaká je Vaše současná pracovní pozice?

- Student
- Zaměstnanec
- Osoba samostatně výdělečně činná
- Nezaměstnaný(á)
- Důchodce

5 Místo Vašeho bydliště?

- Brno-město Brno-venkov

6 Jaký je Váš měsíční příjem?

- Do 10 000 Kč
- 10 000–19 999 Kč
- 20 000–29 999 Kč
- 30 000–39 999 Kč

40 000–49 999 Kč

50 000 Kč a výše

Bez příjmu

7 Jaké jsou faktory, které Vás ovlivňují při nákupu potravin?

Možné zaškrtnout více odpovědí

Kvalita

Složení

Obal nebo vzhled v případě ovoce, zeleniny a masa

Cena

Reklama v médiích (televize, rádio)

Spotřebitelské testy

Předchozí zkušenost

Doporučení přátel či rodiny

Doporučení odborníků

Akční ceny, výhodná balení

Slevy

Jiný faktor:

8 Co si představíte pod pojmem biopotravina?

Možné zaškrtnout více odpovědí

Ekologicky pěstované potraviny bez chemie, pesticidů a hnojiv

Potraviny vyrobené způsobem šetrnějším k životnímu prostředí a chovaným zvířatům

Potraviny vyrobené dle konkrétních pravidel a podle těchto pravidel certifikované

Zdravější, kvalitnější a chutnější potravina

- Je to lež, pouze reklama
- Nevím, neznám tento pojem

9 Myslíte si, že jsou biopotraviny zdravější než konvenčně vyráběné potraviny?

- ANO
- NE
- NEVÍM

10 Který z obrázků podle Vás označuje biopotraviny?

11 Zajímáte se o životní prostředí?

- ANO
- NE

12 Vyzkoušeli jste někdy biopotraviny a proč?

Možné zaškrtnout více odpovědí

- Jsou zdravější než běžné potraviny – neobsahují tolik škodlivin
- Mají vyšší nutriční hodnoty než běžné potraviny
- Mají lepší chuť než běžné potraviny
- Jejich výroba je šetrnější k přírodě
- Kvůli welfare zvířat
- Odpovídají mému životnímu stylu
- Konzumují je lidé v mém okolí
- Nevyzkoušel/a

Jiné:

13 Jaké faktory by Vás přiměly ke koupi biopotravin?

Možné zaškrtnout více odpovědí

- Nižší cena
- Větší sortiment
- Větší dostupnost
- Více informací
- Větší příjem v domácnosti
- Nic

Jiné:

14 Nakupujete biopotraviny?

- ANO NE

Nenakupujete-li biopotraviny, následující otázky již nevyplňujte!!!

15 Jaké biopotraviny nakupujete?

Možné zaškrtnout více odpovědí

- Zeleninu
- Ovoce
- Mléčné výrobky
- Maso, uzeniny
- Mouku, obiloviny
- Těstoviny
- Luštěniny
- Pochutiny (sladkosti, koření apod.)
- Vejce
- Pečivo
- Nápoje

Jiné:

16 Kde nakupujete biopotraviny?

Možné zaškrtnout více odpovědí

- Na trhu od zemědělce, na farmářských trzích
- Na farmě od zemědělce

- V hypermarketu a supermarketu
- Ve specializovaných prodejnách a prodejnách zdravé výživy
- V lékárně
- V drogérii
- Na internetu
- V restauraci

Jinde:

17 Jak často nakupujete biopotraviny?

- Několikrát týdně
- Zhruba 1x týdně
- Zhruba 1x za 14 dní
- Zhruba 1x měsíčně
- Několikrát měsíčně

18 Jakou částku asi měsíčně utratíte ve Vaší domácnosti za biopotraviny?

- 0–200 Kč
- 201–500 Kč
- 501–1000 Kč
- 1001–2000 Kč
- 2 000 Kč a více